

PIENIĄDZ (2630) *sb m*

pie- (2585), pię- (44), pią- (1).

e jasne.

sg *N* pieniądz (27), [w tym: pieniąż (1) *RejPos*]. ◇ *G* pieniądza (24). ◇ *D* pieniądzu (10). ◇ *A* pieniądz (43). ◇ [I pieniądz(e)m.] ◇ *L* pieniądzu (4). ◇ *pl N* pieniądze (188). ◇ *G* pieniądzy (1073). ◇ *D* pieniądzom (14), pieniądzóm (2) *HistRzym, Calep*; -om (1), -(o)m (13). ◇ *A* pieniądze (964). ◇ *I* pieniądzmi (129) [w tym: pieniążmi (3), pieniążmi (1)], pieniądzmi (47), pieniądz(a)mi (1), [pieniężmi]; pieniądzmi *MetrKor* (5), *LibLeg* (4), *BielŻyw, RejJóz, SeklKat, GliczKsiąż* (7), *GroicPorz* (3), *KrowObr, Leop, UstPraw* (2), *RejFig, OrzRozm, BielKron* (11), *Prot, GórnDworz* (2), *HistRzym, RejPos, RejZwierc, Strum* (2), *ModrzBaz* (10), *SkarJedn, Calag, StryjKron, WerGość* (2), *ArtKanc, GórnRozm* (2), *KochWr* (3), *Phil, OrzJan, SarnStat* (26), *SkarKaz, CiekPotr* (2), *KlonFlis* (2), *KlonWor* (4); pieniądzmi *RejKup, MurzNT, SkarŻyw* (10), *ZapKościer* (4), *CzechEp* (2), *ReszHoz, ReszList* (2), *KochSob, GostGosp, GrabowSet, GrabPospR* (2), *PowodPr* (2); pieniądzmi : pieniądzmi *ZapWar* (3:1), (13:2), *ActReg* (1:3), *WujNT* (6:1), *SkarKazSej* (1:1); pieniądzmi : pieniądz(a)mi *LibMal* (11:1). ◇ *L* pieniądzach (59), pieniądzach (8), pieniądz(o)ch (4), pieniądz(o)ch (1), pieniądz(e)ch (1) *Murm*; pieniądzach *LibMal* (2), *StryjKron*; pieniądz(o)ch *LibLeg, RejWiz*; pieniądz(o)ch *Mymer*¹; pieniądzach : pieniądzach *ZapWar* (2:1), *RejKup* (2:3), *Mącz* (5:1); pieniądzach : pieniądz(o)ch *KłosAlg* (1:1), *GroicPorz* (1:1); ~ -ach (45), -äch (8), -(a)ch (14); -äch *KłosAlg, RejFig* (2), *WujJud, BubBib* (2), *Phil*; -ach : -äch *SarnStat* (10:1). ◇ *V* pieniądze (5). ◇ *du V* (*cum nm*) pieniądza (3) *GliczKsiąż* M3, *Mącz* 17c, *HistRzym* 51v. ◇ *G* (*cum nm*) pieniądzu (1) *HistRzym* 51. ◇ *A* (*cum nm*) pieniądza (21) *MetrKor* 57/115 [2 r.], 59/272v [2 r.], *TarDuch* P7, *Mącz* 257a, *HistRzym* 49v [5 r.], 50 [2 r.], 51 [2 r.], 51v [3 r.], *RejPos* 208, 211, *BudNT* *Luc* 12/6. ◇ *I* (*cum nm*) pieniądzoma (1) *Mącz* 222d, [pieniądzama *LustrKrak* I 51].

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Jednostka monetarna o różnej wartości wykonana ze srebra, złota, miedzi lub ołowiu; niekiedy moneta najniższej wartości; nummus *Murm, Mymer*¹, *BartBydg, Mącz, PolAnt, Modrz, Calep, JanStat, Cn*; pecunia *Murm, Mymer*¹, *Miech, Mącz, Modrz, Calag, JanStat*; as *PolAnt, Mącz, Modrz, Vulg, Cn*; denarius *Vulg, Mącz, JanStat*; grossus, nummus *Murm, Mymer*¹; argenteus *Murm, Miech, Mymer*², *PolAnt*; uncia solidi *Murm, BartBydg*; triens *Murm, Mącz*; obolus *PolAnt, Mącz, Cn*; moneta *Mącz, Calep*; quadrans *Vulg, Cn*; philippeus *Murm*; aes, drachma, uncia *Mącz*; assarius *PolAnt*; minutus *Vulg* (320) : *OpecŻyw* 75 [2 r.], 83v; Vncia solidi, eyn pfennig. Pyenyądz *Vulgi* dicitur denarius, cum is uel decem libras aeris, uel decem nummos complectatur. *Murm* 197, 196 [2 r.]; *Mymer*¹ 41v, 42 [2 r.]; *BartBydg* 172b; *FalZioł* IV 39c; Niemałz miedzi nimi rzemiałł ani pieniądzy żadnych, telko towar za towar dawaią. *MiechGlab* 23, 46; kthore [dziecko] zafię do siedmi lat nie wie wiele pienedzy [!] w grołz/ á liczby poiąć nie może/ zniamię to ielt pewne rozumu tępego *KłosAlg* A4v, D3; *GliczKsiąż* M3; *Leop Matth* 22/20; *UstPraw* E2v [2 r.], E3; Tu ná tym miełcu łykł ná wagę złotá ma być rozumian/ á nie ná pieniądze. *BibRadz* I 13b *marg*, II 7b; *BielKron* 183 [2 r.], 346v, 472v; *Sextans, Szólta* cześć [!] włzelkiej rzeczy/ też pieniądz około kwartnika nalfzego/ álbo/ máło więcey ważący. *Mącz* 17c, 17c, 79b, 405a; *GórnDworz* Q7v; *RejPos* 250, 252v [2 r.]; Ale iż niektore

poftonne narody/ wyobrażenia náfzych pieniędzy naśladowały/ á tym fpofohem/ fwoie do nas przyniefli *ModrzBaz* 34v, 35 [2 r.], 54; *Calag* 225b; A pieniądz iefł *materia* przez fie *infrugifera*, ále dla *authoritatem* vrzędu, który znák fwóy álbo pieczęć nań przykłada, ztąd doftáie *authoritatem* *SarnStat* 1269, 428; [Gdy fie Lotrzyk domá náłoży łákotnym być [...] y poczyna więc Wiśnię álbo dwie/ parę Grufzek/ Orzechow/ y cokolwiek inzfzego/ táfemnie brác/ Ten fie więc dáley domyfla/ y vczy kráść/ Áz potym vkrádnie Pieniędzy/ á od Pieniędza przydzie do Grofzá/ do Złotego etc. *LuterMalPos* II 180v].

Z przymiotnikiem od nazwy kraju lub miasta (4): *RejAp* 58v; Nigdy połkie [!] piędze niebędą mieć mieru/ Iefli się nieobaczą w tákowym fzyderftwie *BielSat* B4 [*idem*] *BielRozm* 13; Pořpolitými piędzmi álbo Prákiými podatki Królewfié płaconé bydz máią. *SarnStat* 407.

W połączeniu z liczebnikiem (103): *OpecŻyw* 70, 70v [2 r.], 84 [2 r.], 84v, 118v; *Triens solidi. Vier pfennige. 4 pyenyędze. Sesquiuncia solidi, Vulgo dicitur muterus dictione nouicia. Murm* 198; *HistJóz* A2v, E; A gdi znakladem nazad ydą [*dajq*] po grofřzv a fprałnego dwa pienyędza *MetrKor* 57/115, 57/115v, 118, 119, 59/76 [2 r.] (10); *TarDuch* B7, B8; Wezmi foku s korzenia pokrżikowego czo by ieden piędz zaważył á day pić *FalZioł* I 87a, V 75; *LibMal* 1543/61 [2 r.], 1546/117, 1547/134v, 1548/141 (11); *GliczKsiąż* M3; Też y Sykl niech ma w fobie dwádziefićá piędzy *BibRadz Ez* 45/12, *Gen* 20/16, *Os* 3/2, II 7b *marg*; *BielKron* 16, 17v, [85²]v, 456v [2 r.]; *Semiuncia, Halerz Wrocławsky* yakoby puł piędzám. *Mącz* 17c; *Semiobolus, Pułobolulá/ cztery piędze náfze waży. Mącz* 257a, 17c [7 r.], 222d, 257a, 259b, 339d (18); *RejAp* 58v; *HistRzym* 11, 49v [8 r.], 50 [4 r.], 51v, 114 [4 r.], 114v; *RejPos* 166 [2 r.], 208, 246v, 308; *BudNT Luc* 12/6; *SkarŻyw* 100 [4 r.], 107 [2 r.]; *ArtKanc* D12; *Denarius – Dzelziatnik, grofř wlobiedzelziec piędzi albo czefłczy maiący. Calep* 305a, 293a, 975a, 1123a; *WujNT Mar* 12/42; *SarnStat* 407, 1209; *KlonWor* 27; [Potym od Drukárzow/ ktorzy mu iego křięgi drukowáli/ od káżdej kártý dwa piędzám brał. *BolHist* D3].

W połączeniach szeregowych (2): Bom nie tylo piędzmi/ ále y grofřmi y złotými wiele z twey máiętności iálmuzny dał. *SkarŻyw* 100; *Moneta – Pieniadze, moneta, mienica. Calep* 672a.

W przeciwstawieniach: »piędz ... grosz (2), sto złotych« (3): Ledwe drugi da piędz zá żywothá vbogiemu/ á połmierci ná Teftámencie oddawa fto złotych ná Obrázy/ ná pniaki y ftoiaki *KrowObr* 117; [żebrak prořil *Bojanowskiego*] day mi piędz [...] rzekł mu/ nie piędz brácie/ áleć oto ná dwa grofřá *GórnDworz* Q8; *SkarŻyw* 100.

Frazy: »piędzy nie dostaje« [*szyk zmienny*] (2): *Mącz* 429d; dwádziefićá y trzy towarzysze [...] płáćili gořpodarzowi. A on im rzekł: Iefłcze niedoftáie ftá piędzy. *HistRzym* 114.

[»[kogo ile] piędzy [co] stoi« = *ile ktoř musi wydać*: *Vix drachmis obsonatus est decem. Ledwie go dziefić piędzy obiad ftoi. TerentMatKęł* B4.]

Zwroty: »piędze bić; bite piędze« = *comflare pecunias Mącz; flata a. signata pecunia a. moneta Mącz* [*szyk zmienny*] (4;4): *Diar* 24; *Mącz* 130d [2 r.], 392a; IZ ztąd wielką fzkodę do Rzeczypořpolitéy króleřtwá widzimy przychodźić: żeřmy od kilká lat piędzy przeřtáli bić [*nummos cudere desierimus JanStat* 378] *SarnStat* 409 [*idem* 1131] 409, 1131 [2 r.].

»być dłužen, winien piędze« (1:1): Dwá dłuźnicy byli winni dłuęi niektoremu piędznikowi [!]/ ieden mu był winien piędzy pić fet/ á drugi mu był winien piędzyefiát. *RejPos* [308], 246v.

»pieniądze kować (a. kuć); pieniądze kowane; kowanie pieniędzy« [szyk zmienny] (6;2;1): *FalZioł* V 51v; Ná tym też seymie iáwnym dekretem wltáwiono pieniądze kować krolowi. *BielKron* 405, 272, 300v *marg*, 374, 403; oftrzeżemy/ áby żaden nád wolą náłzę pod znákiem náłzym pieniędzy bitych y kowáných [*nummos cuderint JanStat* 378] nie vzywał *SarnStat* 409 [*idem*] 1131; *KlonWor* 67.

»za [*ile*] pieniędzy (a. za pieniądze) kupić (a. kupować), nabyć« [szyk zmienny] (3;1): Nábyłem iey tedy łobie zá piętnáście pieniędzy frebmych [*Et possedi eam mihi in quindecim argenteis*] *BibRadz* Os 3/2; *Mącz* 257a; *BielSat* B4v; Mogł by zá ty pięć pieniędzy/ iárzyny kupić/ ábo łáźnią odpráwić *SkarŻyw* 100.

»pożyczyć (a. pożycząć) pieniądze; pieniądze pożyczane« [szyk zmienny] (2;1): Ích Thomałchovi Cziefchielczikovy Sluzaczemu nyegdi wprzibinye v pyrzschali poziczel czthirzech zlotich pyenyedzi *LibMal* 1548/141, 1548/142; *HistRzym* 49v.

»za (*ile*) pieniędzy przeda(wa)ć, przedan(y)« = *asse venire PolAnt*, *Vulg* [szyk zmienny] (9;2): *OpecŻyw* 70, 70v; *HistJóz* A2v; *TarDuch* B8; *BibRadz* *Matth* 10/29; *BielKron* 16; Nie pięć li wrobłow przedáią zá dwá piędzáz (*marg*) Wł. álferyoná. (-) [*vaeneunt assariis duobus*] [...] ? *BudNT* *Luc* 12/6; *ArtKanc* D12; *WujNT* *Matth* 10/29; A onéy nie gđzie indzie z nią płynąc/ przez ługi y robotniki fwe nie przedawał/ iedno w Bydgołczy/ zá zwykłe pieniądze po grzywnie *SarnStat* 392; Tákci Iudałz Chriřtufem hándlował w Ogroycu: [...] Zá trzydzieści pieniędzy przedał Páńfką głowę. *KlonWor* 27.

»pieniędzmi szacować, obszacowany; szacowanie pieniędzy« [szyk zmienny] (1;1;1): *LibLeg* 11/152v; Ták wielka iest fwawola v nas wśázcowániu pieniędzy pořtronnych [*grassatur numis peregrinis ... aestimandis*]/ [...] że nigđzie indzie wietřza nieieřt. *ModrzBaz* 35; *SkarJedn* 347.

»[*ile*] pieniędzy tracić« (1): Drugie lepak dwá piędzáz ná kođdy dzień tráć/ ná żonę moię kthora mi iest záwđdy przeciwna/ á chytra *HistRzym* 50.

»ukraść [*ile*] pieniędzy; piędzmi ukradać« [szyk zmienny] (5;1): oleandrowy yednemv vkradł pyenyedzi rozmaythey Myncze 100 grzywyen pruských *LibMal* 1554/186, 1546/117, 1548/142v, 143; Prořzęćię/ co dzień vkradni vmnie pięć piędzzy *SkarŻyw* 100, 100.

»[*ile*] pieniędzy wydawać« (1): A będziemy li thák tylko ósm pieniędzy wydáwáć/ Thedy po tymtho żywoćie odzierżemy żywoth wieczny. *HistRzym* 51v.

»(za)płacić [*ile*] pieniędzy; [*jakimi*] piędzmi płacony« = [*quantum*] *pecuniae luere JanStat* [szyk zmienny] (4;2): káždé długi niech będą máłemi piędzmi płáconé/ y wyciągáné *SarnStat* 407; tákowy gwałtownik [...] ma płáćić ftronié przeciwno łobie czyniáćéy trzy grzywny pieniędzy pořpolitych *SarnStat* 471, 407, 495, 782, 932.

Wyrażenia: »dobry [= *niefalszywy*] piędz« (1): Scis inter bonam et adulterinam monetam internoscere, Vmiesz rozeznáć między dobrimi á złemi piędzmi. *Mącz* 251b.

»drobny, máły piędz« = *zdwkowa moneta; nummus parous Modrz; minutus Vulg* [szyk 13;5] (16;2): A gdyby kupiec álbo krámárz zá iáką kupią piędzzy drobnych brác niechćiał/ tákí kupią tráći do nas. *UstPraw* E3, E3 [8 r.]; Stips unciaria, Drobný piędz v Rzymiánów który dwánaftną część w łobie miał. *Mącz* 502b; *BielSat* B4v; *ModrzBaz* 34v; *BielRozm* 15; *WujNT* *Mar* 12/42; Káżimiérzáz Trzećiego Iágełłá Státut, o przywileiowániu drobnych piędzzy, których *valorem* liczą dziewięć w pulgroszá, nie iest potrzebny *SarnStat* 406, 406, 407 [2 r.].

[»pieniądz dzienny« = *zapłata jednego denara za dzień pracy*: A gdy [gospodarz] znowę wczynił z robotnikami z pieniądzą dziennego [*ex denario diurno*]/ posłał ie do winnice swoiey. *Leop Matth 20/2 (Linde)*.]

»fałszywy pieniądz« = *numus adulterinus Mącz; falsus denarius JanStat; adulterina moneta, aerosum aurum, arosa moneta, lacunam in auro, nummus plumbeus, reprobus a. aureus nummus Cn (3): ZapWar 1505 nr 1995; Mącz 253d; TEŻ zākázuiemy: áby Myńcarze w Páństwie naszym będący nie śmieli Zydów z fałzywými pieniądzmi/ [...] iákimkolwiek fpořobem zątrzymawác/ álbo imác. SarnStat 258.*

»miedziane pieniądze« (4): Bywały ną on czas iako i dziś miedziané piéniądze acz dziś nieco śrebra przyfádzaia [!] *MurzNT 51 marg; Octogeni bini aeris militibus dati, Kázdemu z ořobná żońnierzowi dano dwá y ośmidzieřiat miedzianých piéniądzy. Mącz 259b; HistRzym 11; á kázdemu kogo vbił/ piéć y dwádzieřciá grzywien miedzianých piéniądzy [XXV asses pendi] zaráz dáć kazał. ModrzBaz 79.*

»pieniądz monety ((i) liczby) polskiej« (9): *iż mu niechceřz ząpłácć fto grzywien piéniądzy monety y liczby Polřkiéy [centum marcas pecuniae monetae et numeri Polonicalis JanStat 533] SarnStat 1242, 271, 685, 1209, 1249, 1251 (9).*

[»obrzezane pieniądze«: *Moneta accisa Befchnittene Muntze Obrezáne piéniądze ArtNom N2.*]

»odmieniacz (*a. przemieniacz, a. zamieniacz*) piéniądzy; odmienianie (*a. odmiana*) piéniądzy« [szyk 4:1] (3;2): *Argentarius – Wechřlarz, zamieniacz piéniędzi. Calep 92b; Argyrognomones Piéniędzi przémieniacze. Calep 94b, 216a, 1081b; [grzech przeciw szóřtemu przykazaniu] Vdawanie/ ábo odmiáná piéniądzy/ ábo inřzych rzeczy zdrádliva. LatHar 117.*

»pieniądz pospolity, zwyczajny, zwykły« = *moneta obiegowa; pecunia usualis a. currens JanStat [szyk 8:2] (8:1:1): Czemu mie kulićcie pokryći ludzie? vkařcie mi meńcę czynřřową. A oni mu podáli piéniądz (pořpolity) [denarium]. Leop Matth 22/19; RejPos 250; A iefli kto zuchwářřtwem vpornym v řádu miecz/ albo kóřd/ álbo włoczniá wyiác/ y oná řzermowác będzie řie ważył: řzeřćdzieřiat grzywien piéniądzy pořpolitych [sexaginta marcarum pecuniarum in terra currentium JanStat 512] řádowi niech ząpłáci SarnStat 495, 327, 392, 407, 471, 767, 782, 932.*

»srebrny piéniądz« = (*nummus*) *argenteus Murm, Miech, Mymer², PolAnt, Modrz [szyk 13:9] (22): OpecŻyw 84v, 118, 118v; Murm 198; HistJóz A2v, E; TarDuch B8; MiechGlab 46; Mymer² 43v; RejJóz Bv; Dałem brátu twemu tyřiac piéniądzy řrebrnych BibRadz Gen 20/16, Os 3/2; [Inas, król britańřki] vřtáwił ten dochod/ áby řzedł Papieřzowi do Rzymá kázdy rok/ z kázdego domu řrebrny piéniądz/ przezwáli to potym Świętopieřrze BielKron 212, 16, 17v, [85²]v; ten głos Apořtołowi opowiáda/ iř miářká iedná po iednemu řrebrnemu piéniądzu bić miářlá. RejAp 58v, 58v; RejPos 166; BudBib 1.Reg 2/36; ModrzBaz 35; KlonWor ded **3v.*

»wytrobione piéniądze« (1): *Manuarium aes, Wytrobione piéniądze. Mącz 209b.*

»złoty, [pořłocisty] piéniądz« = *nummus aureus Modrz [szyk 15:3] (18): MetrKor 59/76 [2 r.]; LibMal 1543/67 [2 r.], 1547/134v, 1548/141, 142 [2 r.], 142v [2 r.] (9); mogliřmy go [cynamonu] iefzće wřiac bákarow řto zá ktore dał řtářřzy nářz piéniądze złote/ krzyřaki zowá/ puł złotego Węgieřřkiego pláci ieden. BielKron 454, 456v [3 r.], 459; ModrzBaz 35; SarnStat 1209; [InwMieřszcz 1565 nr 119].*

»zły [= fałszywy] pieniądź« (1): *Mącz* 251b cf »dobry pieniądź«.

Zestawienia: [»pieniądz białe«: każdy powinien płacić [...] od łzynkowania Gorzałki/ od każdej Kwarty po dwa pieniądźa białe. *Konst* 1598 197v.]

[»czarny pieniądź« = *szeląg*: on [nieuczciwy urzędnik] który prze nędzę łwą za trzy czarne pieniądze nie będzie łtał/ [...] po tym wnech w krótkim czálie/ tak łye czyście á bezpiecznie może zápomoc/ máiętność zebraną łwą tak vgruntować á poštánouić [!] [...] *LorichKosz* 97v (*Linde*).]

»faw pieniądź« = *złota moneta używana w Indiach południowych oraz w rejonie Morza Arabskiego* (1): Bákkar tedy orzechow Mufzkatowych dawaią w Kálekućie za pułpięta łta fawow pieniądzy *BielKron* 454v.

»pieniądz Filipow« = *moneta złota lub srebrna bita przez Filipa Dobrego burgundzkiego w XV w.; talar wioski; Philippeus Murm* (2): *Murm* 198; *Philippeus nummus, pyenyądz philipow BartBydg* 114.

»miąszy pieniądź« = *grosz; grossus nummus Murm, Mymer*¹ (2): *Grossus nummus. eyn dicker pfennig Myąłły pyenyądz. Murm* 198; *Mymer*¹ 42.

»świętego Jana pieniądź(e)« (2): Też pieniądze ielzce nayduią w polśce przy potokach [...] A zowie ie proſty lud świętego Jana pieniądze. A to dla wyobrażenia głowy ceſarſkiey, iakoby głowy świętego Jana na miſie. *MiechGlab* 46, **5v; [3 bursztyнки, kryształ czerwony, zielony paciorek, świętego Jana pieniądź pozłocisty, kryształ we ſrzebrze. Te rzeczy w mały skrzynce. *InwMieszcz* 1565 nr 119].

Szeregi: »grosz i (ale, albo) pieniądź« [*szyk* 6:1] (7): *MetrKor* 57/118, 119, 59/278, 279v, 62/171v; *LibMal* 1546/117; *Drachma item genus Numismatis, Pieniędź albo grołz nieyaki około czterech grołzi Polskich w łobie zámykáyac. Mącz* 95b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., W przeciwstawieniach 2 r.*]

»halerz albo pieniądź« (1): *Nummus seu numus. eyn łtuck gelts ader pfennig. Hálerz albo pyenyądz. Numulus paruus nummus. Murm* 196.

»(drobny) pieniądź i ([albo]) kwartnik« (1): Kázimiérzá Trzeciého Iágełła Státut, o przywileiowaniu drobnych pieniądzy/ [...] nie iest potrzebny: ponieważ iuż záginęły drobne pieniądze y kwartniki *SarnStat* 406; [3 grosze potrójne, za 9 gr kwartników i drobnych pieniądzy *InwMieszcz* 1573 nr 181; *WujPosN* 1584 II 304 (*Linde s.v. kwartnik*)].

»mi(e)ńca, (albo) pieniądź« (4): *Obolus, Mińcá/ albo pieniądź mniey albo więcey niżli náłze pułgrołzá wazyaci. Mącz* 257a, 231b, 253d, 464d.

»moneta, (i, ani) pieniądź« [*szyk* 3:1] (4): *Mymer*¹ nlb 2; Ci pieniądzy ani żadney moneti nie maią [*non habent pecuniam nec monetam*] telko rzeczy za rzeci odmieniaią *MiechGlab* 75; *Mącz* 392a; *Calep* 708b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pieniędź albo szeląg« (2): *Ad assem. Aż do oštátecznego pieniądźa/ albo/ naymnieyźzego łzelągá. Mącz* 3b; [Nie dofyćci ielst dáć vbogiemu kęs chlebá/ albo go pieniądzem albo łzelągiem odpráwić: ále trzebá [...] włyłtki vczynki miłóſierne łpráwować. *WujPosN* 1584 I 193 (*Linde*)]. Cf »za pieniądź albo za szeląg«.

Wyrażenia przyimkowe: »o pieniądź« (1): rychłei dźis i opieniędź abo opełną i o łłowko brata zabjęmy/ niłz go poidziem/ przyiacielłkié karać łtego co nám vczynił *MurzNT* 88.

»za pieniądź« (11): Wezmi wodki Czelidonijowej/ tak wiele iako banka za pieniądź [!] *FalZioł* V 91v; Y wlyłfałem iakoby głos w pośrzodku czworgá zwierząt/ kthory mowił: Dwá Funthy Pffénice zá pieniądź/ á lżeść funtow ięczmienia zá pieniądź [*Bilibris tritici denario, et tres bilibres hordei denario*] *Leop Apoc* 6/6.

~ W połączeniu z liczebnikiem (8): Za dwie łcie pieniędzy chleba nie będzie ijm dofytz [*Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis Vulg Ioann* 6/7]/ aby każdy malucżko nietzo wziął. *OpecŻyw* 52; Wezmi poł funta gleytu/ to ieft Litargirium/ ocztu za trzy pieniądze: około potori [!] kwarty/ á ten gleyt warz dobrze *FalZioł* V 99v; *RejAp* 58 [2 r.]; *RejPos* 80v. Cf »za [ile] pieniędzy kupić«.

Szereg: »za pieniądź albo za szeląg« (1): Chłopyęta gdy go obaczyły/ wnet łie zbyeżáły do niego/ yákoby yabłká kupowác/ yeden álbo dwá łpytáýa wiele ich zá pyenyądz álbo zá łfeląg *GliczKsiąż* Iv. ~

»po pieniądzu« (21): Wrothny byerze łthich talęg 150 tholp wielkich okrom thego od kaźdego woza czo na tharg przyedzie po pyenyądzv *MetrKor* 57/120v, 57/120, 59/282 [2 r.]; Mieli náłzy łynowie/ w on czás łwięte czáły/ Gdy moje wino pili/ po pieniądzu Máłsy. *BielSat* G [*idem*] *BielSen* 13.

~ W połączeniu z liczebnikiem (15): *MetrKor* 57/118v [4 r.], 119, 120, 59/278v, 279 [3 r.] (12); Szełcdźiefyąt łzelągow/ ktore wedle dawnego zwyczáiu Ławniczego łądu Krákwofkiego/ licząc káždy łzeląg po dwunáłcie pieniędzy/ vczynią grołzy czterdźiefci. *GroicPorz* k2v; we Szremie máią dáwác cłá po człtery pieniądze/ od káždégo koniá *SarnStat* 977, 977. ~

Przen (8) : A przetoż káždy wierny krzełcójánin powinien ná káždy dzień oycu łwemu niebiełkiemu dáć dwá pieniądźá/ to ieft miłóść y czeńć *HistRzym* 51, 51, 51v [4 r.]; *RejPos* 211.

Zwrot: »[ile] pieniędzy pożyczác« (1): Dwu teź pieniądzu łynowi [*Bożemu*] pożyczamy. [...] tho iełth dobrá wolá y dobry vczynek *HistRzym* 51.

a. W znaczeniu 'nic, wcale' (18) : Bog mi łwiádek/ iłz ci dla iego imienia włzytko cżynię/ y tego prágnę/ ábych żebrząc vmárłá/ a iednego pieniądza corce mey miłej/ niezółtáwiłá: á żebych vmárwłzy cudzem przełcieráđłem pokrytá byłá. *SkarŻyw* 141, 142, 274.

Frazy: »najmniejszego by pieniądza nie miáło nie dostawác« (1): Nummus abesse hinc potest, Náymnieyłzego by pieniądźá nie miáło niedółtawác. *Mącz* 429b.

»[komu] i pieniądź w mieszku nie zółtáł« (1): ieli łie grác/ Y niedługo gráiąc/ hnet ieden łpadł s łtołu/ iłz mu y pieniądź w mieszku nie zółtáł. *GórnDworz* T2.

Zwroty: »jednego (a. czwartey częłci) pieniądza [na co a. za co] nie dáć« = *uważác coł za niewiele warte* [*szyk zmienny*] (2): Nullius momenti putatur illius testimonium, Zá nic nie łtoyi yego łwiádectwo, álbo ná yego łwiádectwo czwartey częłci pieniądźá nie dádzá. *Mącz* 230b; *ReszPrz* 60.

»[o co] i za jeden pieniądź nie dbác« = *małó coł sobie wáżyć* (1): o myr łwamy y za yeden pyenyądz niedbaya *LibLeg* 11/45.

»nie zółtawić [na kim] czci za pieniądź« [*szyk zmienny*] (5): Proscindere comviciis, Rzućić łie komu ná dobrá powiełć/ nie zółtáwić czci ná kim zá pieniądź. *Mącz* 372b, 122d, 145a, 372a; *NiemObr* 4.

Wyrażenie: »ołowny pieniądź« (1): Cui homini hodie peculi numus non est plumbeus, Kłóry człowiek nie ma ołownego pieniądźá ná włziłtki łwey máýętnółcy. *Mącz* 286a.

Wyrażenie przyimkowe: »za pieniądź« (4):

~ *Frazy*: »nie byłoby za pieniądź [czego]« (1): Yáko gđzyeby w woýfłce nawyýfłfe⁸⁰ hetmáná nye było [...] nye byłoby zá pyenyądz rządu/ áni yednołci *KromRozm III G*.

»nie stoi za pieniądź (a. za trzy pieniądze)« = *jest niewiele wart(e)* (3): Triboli homo, Niczemny człowiek/ nie łtoyi zá trzi pieniądze. *Mącz* 465b, 357a; *RejZwierc* 78v. ~

b. W znaczeniu 'wszystko, do ostatka' (11) :

Zwroty: »i ostatni drobny pieniądź oddać« (1): Powiedamci; nie wynidźiefz ftámtd [z więzienia]/ áz y oftátni drobny pięniądz oddałz [*donec etiam novissimum minutum reddas*]. *WujNT Luc* 12/58[59].

»(aż) do namniejszego pieniądza zapłacić (a. wypłacić); aż do zapłacenia namniejszego pieniądza; namniejszy (a. wszelki) pieniądź spłacić; opłacić [co] pieniądzmi wszystkimi ktore ma« = *donec reddere novissimum quadrantem Vulg; solvere ad denarium Mącz* [szyk zmienny] (5;2;2;1): *SeklWyzn G; RejKup* 18, aa4v; *Impendium idem quod impensa, ad assem reddere promisit impendium, Do naymnieyżego pieniądźá óbiecał záplácić náklad. Mącz* 289b, 92d, 400c; *Leop Matth* 5/26; *HistRzym* 114; Bo záprawdę powiádam tobie/ iż s támthąd nye wynidzyełz/ áz do záplácenia naymnieyżego pieniądźá iemu [*Vulg Matth* 5/26]. *RejPos* 178v [*przekład tego samego tekstu SeklWyzn, Leop*]; Záprawdę Céłarż Turecki/ opłáci to pieniądzmi wýzyłtkimi które ma/ áby tego po nim znác nie było/ że przeciw wam woynę podnośi *OrzJan* 11.

2. Suma, kwota; wartość, cena, koszt, wydatek, zapłata, opłata; dochód zysk, majątek, bogactwo; pecunia Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Calag, Calep, JanStat, JanPrzyw, Cn; nummus Miech, Mącz, Modrz, JanStat; pretium (precium) Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; aes Mącz, Modrz, Vulg, Cn; merces PolAnt, Mącz, Modrz; as, stipendium PolAnt, Modrz; ops Mącz, Calag; quaestu(s) Mącz, Modrz; argenteus PolAnt; aurum, caput, nomen, stips, sumptus Mącz; numeratus, summa Modrz [w tym: sg (14)] (2310) : *MetrKor* 34/135, 46/65v, 57/115 [2 r.], 118, 59/76 (10); bych ia to wiedział/ Iákibych pożytek z ciebie miał: A w czymbych cię dobrze pożył/ Iużbych piędźzy náłożył. *BierEz* A4, B2v, Cv, Iv, I2v, M2v (8); Takci mi ten Iezus mierżiony ij brzydki/ iefłli iedno chcecie/ wydámci go wám za kilo piędźzy. *OpecŻyw* 83v, 70, 84v [2 r.], 85, 118 [2 r.]; *OpecŻywList* C2 [3 r.]; *ForCnR kt*; Iako tha Catharżyna ktora pozywa o tha dwanaczczie kop czynyla wspot oprawye thych piędźzy o ktore się pozew vyedzye *ZapWar circa 1525 nr 2164, 1532 nr 2398, 1540 nr 2509, 1548 nr 2667* [2 r.], *nr 2668* [2 r.], *1549 nr 2657* (10); *HistJóz* C3 [2 r.], C3v, C4v, D [4 r.], D2 [2 r.] (14); *FalZiol* V 53; *BielŻyw* 25 [3 r.], 60 [7 r.], 61, 75 [2 r.], 116, 121; *MiechGlab* 55; *KłosAlg* G4v, H2; A pothym by ktorzy snych zařą v vałł dlya ych potrzeb vałz profzily y zandaly lvb yełzdnych lvb drabow za ych pyenyandze, [...] abyłczye yem zadney rzeczy nyedaly *LibLeg* 7/41v, 10/59v, 64 [2 r.], 122v, 123, 11/92v [2 r.] (14); mam trochą pyenyedzi athak łzie boya bi my ych nyevkradziono *LibMal* 1544/81v, 1543/67 [3 r.], 68 [2 r.], 74 [2 r.], 76v [2 r.], 77 (112); Bogaczá więc łłczkawká minie Kiedy go tełkno od łkrzynie Od onych miłych piędźzy Co ich łnadz názbierał w nędzy *RejRozpr* E3v, B3; *ConPiotr* 31v, 32; *RejJóz* B, Bv, C [2 r.], G3, L6v (13); *SeklKat* Q4v; Nielży łgarzu nieblułn boga Nie po piędźzachcy droga. Donieba *RejKup* 18v, f4 [2 r.], f4v [2 r.], f5v, g2, h6 (13); *MurzHist* L4v; *MurzNT Matth* 28/12, k. 131 marg, 28/15; *KromRozm II* y [2 r.]; *KromRozm III* F3, G7v, H5v; Poborce obrani na żadne listy i kwity wydawać piędźzy nie mają, jeno na żołnirze. *Diar* 80; *BielKom* Bv; nic bárzyey nye chłodzi/ yedno pyenyądze myeł/ łkárby gromáđził/ imyoná kupowác/

gołpodarłtwa nabywac. *GliczKsiqz* M5, G7, M2 [4 r.], M2v, M5, M6 [2 r.] (14); *GroicPorz* d3v, k4v, rv, r3, r3v (8); *KrowObr* 7v, 23, 61v, 76, 77 (14); *RejWiz* 13, 19, 58, 69v, 160v; Lákomy człowiek nienáfyci lie pieniędzy *Leop Eccle* 5/9; Synaczkowie/ iáko trudno iest tym ktorzy w pieniędzách duffáią/ wniść do krolełtwa Bożego? *Leop Mar* 10/24, *Gen* 42 arg, *Ex* 30/16, *Lev* 25/28, *Tob* 5/2, 1.*Mach* 8/26, 28 (15); *UstPraw* A, B2v [3 r.], C3v, D3, E3 [2 r.] (18); *RejFig* Aa5v [3 r.], Bb3v, Bb8, Cc7, Cc8 (11); *RejZwierz* 32, 36v, 119 [2 r.], 138; *BibRadz Gen* 43/12 [2 r.], 15, 18, 21, 2.*Reg* 22/4 (18); *OrzRozm* N3, O2, S2 [2 r.], V3; częgo pieniędzmi áni mocą ten Dáryus nie mógł dowieść/ tho wiernołcią poddánego dołtał *BielKron* 116v, 17 [2 r.], 17v [4 r.], 44v, 80v, 82 (61); *KochSat* A2; *KochZg* A3v; Ille mihi sumptus subministrat, On mi pieniędzy dodáye/ nákkáda mi. *Mqcz* 222c; Auriciam suam pecunia explere, zátknąć łakomłtvo łwe pieniędzmi. *Mqcz* 304c, 1d, 5a [2 r.], 15c, 35a, 39d (68); *Prot* A3; *RejAp* 69v; ále ktho gra pieniędzom nie folguiąc/ tám łkapłtvo żadną miarą być nie może. *GórnDworz* M4v, M4, O4, P3v [2 r.], P4, Q6 (11); Tedy on gołpodarż przed oczymá iego ony pieniędze vbogim rozdał *HistRzym* 121v, 21v, 23v [2 r.], 58, 61v [2 r.], 68v (27); *RejPos* 23 [3 r.], 123v, 280, 302v; O wy nedzne pieniędze tośćie w lichey cenie *BielSat* B4v [*idem BielRozm* 15], B3v, B4, B4v [2 r.], C, C3, D4 [2 r.]; *HistLan* Bv, C, C2 [2 r.], C2v [2 r.], E3v; *KuczbKat* 350; *RejZwierz* 64v, 65, 66, 94v [2 r.], 95 [2 r.] (13); *BielSpr* c2; *WujJudConf* 91v; *RejPosWstaw* [110³], [143⁴]; *BudBib Gen* 44/1, 8, 4.*Reg* 12/8, 9, *Prov* 7/20, *Eccle* 29/8 (9); *Strum* F2; *BudNT Act* 5/1, 8/18, 24/26; *ZapMaz II G* 61/159-160v; *CzechRozm* 237, 254v, 255; Wlerz mi iże ten łwiádom co zá pieniędz złęgo/ Co łam ćirpiál ćirpieli to drudzy v niego. *PaprPan* Y4v, F2v; Ano do káżdęy tákiey łpráwy iest rzecz wielce potrzebna mieć pieniędze w pokládzie: bo trudno ich dołtác kiedy potrzebá. *ModrzBaz* 123v, 6v, 34, 56, 79, 80 (37); Gdy ná Kápláńłtvo y inne Stany Duchownę Włádykowie łwięćá/ żadną miarą bez pieniędzy być nie może: áby tyle á tyle kop zá to dáć nięmiál połwięćony. *SkarJedn* 347; *Oczko* 2; Mit Gelt łtechen. Przenáiąć/ et Pieniędzmi podetknąć. Corrupere pecunia. *Calag* 354a; *KochPs* 72; Obiecował im pieniędze/ dołtoieńłtwa/ y pierwłze w wołfzcze mieyłcá *SkarŻyw* 207, 26, 55, 62, 88, 97 (59); *ZapKościar* 1579/2, 3, 1580/4 [3 r.], 7v, 9 (32); Nádarżymy was pieniędzy Nie będziecie nigdy w nędzy. *MWilkHist* D3, B3v [2 r.], C2v, C4, D2v, D3v [2 r.]; *StryjKron* 161 [2 r.], 577, 592, 652; *CzechEp* 18, 47; *KochFr* 31, 41, 42, 43 [2 r.], 55 (9); *KochWz* 136; *ReszHoz* 119, 124; *ReszList* 166, 169, 176; *WerGość* 217 [3 r.], 218 [3 r.]; *BielSjem* 22, 25; *KochPieś* 38; *KochTarn* 78; NIémam ia folwárków/ y niémam pieniędzy/ Ale myłł łpokoyną: gryść łye nie dam nędzy. *PudłFr* 20, 9, 36, 43, 53, 63, 79; *BielRozm* 14, 15 [4 r.], 19, 30, 31; *GórnRozm* A2v [3 r.], Bv, B2, F2 [3 r.], G3 (11); pieniędzmi włzyłtkięgo zyłkác może. *KochWr* 32, 30, 32, 41; *PaprUp* 12; Połłowie łłali doPana Podskarbiego opieniędze Połłelskie *ActReg* 6, 2 [2 r.], 3, 6, 9, 13 [2 r.] (24); *Calep* 36a, 448b, 709a [2 r.], 767a, 994a, 1120b; *GostGosp* 4, 32, 110, 136, 138, 142 (8); *GostGospSieb* +3v, +4; *Phil* F2, I3, Q4, S4; *KochAp* 11; Iełli lie podwylłzy żołd żołnierzowi/ tám y zá kwartnik czći nieprzybywa/ ále lie iuz dálęy záchodźi w niewoła: [...] włzyłtko zność mułłfz: o biędny pieniędz/ iáko ćię doznáią *OrzJan* 44, 58 [2 r.], 61, 69, 112, 124, 134; *WyprPl* A2v, C2v; *LatHar* 119, 613, 650, 705, 716, 718 marg; A łiedząc Iełus przećiw łkárbnicy/ pátrzał iáko rzełza kłáđłá pieniędze do łkárbu *WujNT Mar* 12/41, *Matth* 25/18, 27, 28/12, 15, *Mar* 6/8 (30); *WysKaz* 43; w wycięgániu álbo pożárćiu lichw iest nienáfycóna żáđza/ á w wycięłkáníu pieniędzy

niektórzy miary nie mają. *SarnStat* 259; A we wśzyftkich innich powinnościach mnie zleconych/ około obracania tich to pieniędzy/ íprawiedliwie fię obchodzić będę. *SarnStat* 445, 84, 98, 141, 143, 188 (109); *GrabPospR* L, L2, Mv, M2; *PowodPr* 67, 72, 78, 82; Bogáty y pieniądze miłuiący/ pieniądzmi gárdzi. *SkarKaz* 457b, 245b, 315a, 383b, 421a; *VotSzl* C3, C4, C4v [3 r.], Dv, D2v [2 r.], E4; *CiekPotr* 2, 11, 14 [2 r.], 40, 44 (25); *SkarKazSej* 659b, 666b, 685b, 704a, b; *KlonFlis* Ev, F, H3, H5; Gdy kto łobie podpiwfy ćilka potroynymi/ A dobywa pieniędzy rękoma hoynymi: Przyparza fię złodzieiek dowćipny zdáléká *KlonWor* 36, *ded **2*, *ded **4*, 5 [2 r.], 7, 17 (15); *ZbylPrzyg* B4; [Abowiem korzeń wżego złęgo íeft miłóść pieniędzy [CzechNT 1594: śrebro łubie] CzechNT 1577 1.Tim 6/10].

pieniądze dla czego (2): Przynieflichmy też y drugie pieniądze dla kupowania zboża *BibRadz Gen* 43/22; *Mącz* 311a.

pieniądze ku czemu (7): *LibLeg* 11/48v; *Leop Lev* 25/26, wybierayćie od wśzyftkich Izraelczykow pieniądze ku poprawowaniu Domu Bogá wáżzego ná káždy rok *BibRadz 2.Par* 24/5; Krol Fráncufki pośłal Schotom dział/ prochow/ y inney ítrzelby takież pieniądze ku obronie. *BielKron* 220v; *Mącz* 122d, 310c; *SarnStat* 1286.

pieniądze na co (38), *na kogo* (6): *LibMal* 1548/146, 1552/171; Pleban każe ná pogrzeb pieniądze gothawać. *RejKup* M; *UstPraw* E3v [2 r.]; *OrzRozm* S2; *BielKron* 225v, 231, 235v, 400, 405; *Mącz* 15c, [18]c, 106b, 122d, 186d, 187a (12); *GórnDworz* Ii7v, R7v; Rychłó potym przyiáćiele íey/ pośłáli pieniądze ná wykupienie íey z więźienia. *BielSpr* 48; A máłó nie do tych czáłow íkłádano pieniądze ná zapłátę żołnierzom z kmieći/ wedle łanow *ModrzBaz* 119v; *SkarŻyw* 324, 440, 573; *StryjKron* 170; *ActReg* 10; *WysKaz* 6; *SarnStat* 261, 914, 975, 1274 [2 r.]; Y ták nieśli ná ono mieśće troiáką ofiárę: z dułze pośłufzeństwo/ z ciálá vtrudzenie/ z máiętnóści bydló ábo pieniądze ná ofiárę *SkarKaz* 410a; Rzecze kto/ íż pieniędzy leżących ná żołnierze nie mamy: więc fię o to ítárác żeby były. *VotSzl* C4, B4v; *CiekPotr* 40, 75; *SkarKazSej* 705a.

pieniądze za co (36), *za kogo* (3): *BierEz* B2v, I2v; *KłosAlg* G3v; *LibMal* 1544/90v, 92, 1545/104, 1545/116v, 1550/157, 1551/159; Potifar dawa pieniądze za Iozepha *RejJóz* C, N5; Dla tzego fię koźdego roku pieniędzy vpominaćie/ zá Míze/ zá Konduky/ zá Trycezemy/ zá Wilie/ y zá ínfze obchody? *KrowObr* 76; ia thobie dam zá ten grunt pieniądze *BibRadz Gen* 23/13, *Gen* 47/14; *BielKron* 201, 256, 369v; *Mącz* 236a, 320a, 400c; *GórnDworz* Rv; *HistRzym* 74; *BudBib Gen* 44/3; Niebierzćie pieniędzy zá gárdłó od mężoboyce/ ktoryby fię głowne⁸⁰ wyśtępku dopuśćil *ModrzBaz* 144, 123; *ZapKościar* 1579/3, 1581/24v, 1584/47v; *MWilKHist* Dv; *GostGosp* 4, 46, 138; *WujNT* 412; *SarnStat* 353, 395, 606; *CiekPotr* 9, 30; bo íełli zá dobry pośtępek chce pieniędzy/ pewnie fię y ná zły vtárgowác da. *SkarKazSej* 670b.

W połączeniu z nazwą pieniężnej jednostki obliczeniowej lub monetarnej [w tym: grzywna (65), kopa (połkopek, półkopia) (24), marka (16), grosz (10), złoty (6), funt (3), talar (2), wiardunk (2); typ: [ile] grzywien pieniędzy (118), grzywna pieniędzy (13)] (128): Iakom ya [...] ny wzyála korda y pyenyandy osmnaczye grossy gvaltem *ZapWar* 1520 nr 2253, 1520 nr 2260, 1529 nr 2356, 1531 nr 2433, 1533 nr 2406, 1538 nr 2576 (15); Annye [...] gdi bi dorosła a za mąż chciała yćz, za dobrym a cznothlywym rzándzenyu íey poliećzil y roskazał dacz pyenyądy dwiesćdzie zlotich. *MetrKor* 59/76,

59/75v, 76; *ComCrac* 21; I wyardunk pyenyedzi chlopu wkobilym polyu bill wkarczmye wyal *LibMal* 1547/126, 1543/74, 1544/81v [2 r.], 90v, 92, 94v (51); *GroicPorz* dd4v; *BielKron* 367; Weźmiż oto funt pieniędzy dayże fwemu pánu iákoby twa zápláthá bylá *HistRzym* 21, 21v [2 r.]; *ZapMaz III* G 1/113v; głowá chłópska tylko dziesięcią grzywien pieniędzy nálych od Sláchćicá plácona bylá. *ModrzBaz* 27v; a na thę wlokyę pyerwy sadal swych włafzych [!] pyenyędzy 50 talarow *ZapKościar* 1583/38, 1580/7v, 1581/21, 1582/8v, 27v, 28v (26); Któré nieuczynienié [práwiedliwóści] szácuie łobie ná dziesięć grzywien pieniędzy/ y ták wiele łzkody. *SarnStat* 1246, 235, 271 [3 r.], 286, 327, 388 (25).

W połączeniu z przymiotnikiem określającym źródło pieniędzy (16): a czo ssye tycze dziesyeczynnych pienýadzy nyeboski cziothki ych ktore pobrał oth kmyeczi czyothky nyebosky ma ssye s nymy dzielicz na thrzy czesczy. *ZapWar* 1550 nr 2666, 1550 nr 2666; *DiarDop* 112 [2 r.], 113; Ioás ná opráwę kościoła Páńkiego/ puścił kápłanom piéniądze offiárne *Leop* 4.Reg 12 arg; Pecunia vectigalis, Piéniądze z dochodów zebráne/ celne piéniądze. *Mqcz* 477a; *ComCrac* 16; A wráciác fię do obrony od Tátar/ czym inem zábieżećby fię musiało złemu/ nie tą zá kwarćiane piéniądze/ ftrażá vgrániczná *GórnRozm* D3v, Mv; Pan álbo wrzędnik Poborcy/ który piéniądze Poborowé bierze/ zobopólnie lift pieczętowány y podpifány zeznánia łobie dádzą. *SarnStat* 344, 415, 634, 706, 1168; *GrabPospR* N; [naprzód panu staroście wolborskiemu ad rationem piéniędzy korzennych, jemu in ordinatione naznaczonych dałem *InwBiskWłocł* 1582 170].

W połączeniach szeregowych (52): yako ya szbrathem moyem szathkyem nymam szadney vyslугy#wpye# wkvpnynach wpyenyadzach wsloczye wsrzebrze y wgynszych rzeczach thako my pomoszy bog y Szwyathy krzysz. *ZapWar* 1507 nr 1989, 1550 nr 2666; *LibLeg* 10/124; *SeklWyzn* b4v; *SeklKat* D4; *LibMal* 1551/165v; [królestwa ziemskie] wewfzech rzeczách pompy wzywaią/ tak i poły/ wedle potrzeby/ frebrem/ złotem/ obroną piéniędzmi i infzemi potrzebami opatruią. *MurzNT* 46; *KromRozm II* r4v; Krezus máyác wífego dofić/ poczawífy od złotá/ frebra/ pereł/ kamyeni drogich/ áż do inflych fkárbow/ pyenyędzy/ á známyenitych fíat á wbyorow nyechcyał nic wyęcey dbác *GliczKsiąż* Fv, Mv; *GroicPorz* q4v, cc4v, gg3; *KrowObr* 53, 76, 126; *RejWiz* 60, 125v; *UstPraw* B2v [2 r.]; *BielKron* 142, 296v, 310, 313, 316, 346v; *Mqcz* 173a; *KuczbKat* 310; *RejZwierc* 219v; *WujJud* A3v; [Sempronijusz] połał do niey [św. Agnieszki] drogie vpominki/ y dáry w fzáćiech/ w kleynoćiech/ y piéniádzách [!] *SkarŻyw* 68, 593; *KochFr* 20; Baczę dobrze/ iz przyiaźń iest fkarb lepźéy wagi Niż piéniądze/ niż perły/ niż fíat pełné fíragi. *PudłFr* 33; *GostGosp* 155; *WujNT Matth* 10/9; Abowiem fkoro człowiek vmrze/ gdzie fię podziáły bogáctwá/ piéniądze/ doftátki/ máiętnóści? *WysKaz* 45, 6; VStáwiamy/ iz cokolwiek Zyd pożyczyl/ choć będzie złoto choć piéniądze/ choć frebro: tedy tylóž ma mu bydź záplácono álbo wrócono z lichwą przyroflá. *SarnStat* 257, 417, [630], 636, 639, 640 [2 r.]; vyrzał [Zacheusz] iedno wielkie plugáftwo w domu fwoim: to iest lichwy/ złe nábyćia/ y piéniądze niefpráwiedliwóści. *SkarKaz* 457b, 610b, 638a; *GostCast* 18; *SkarKazSej* 674a; *KlonWor* 10, 43.

W porównaniach (5):

~ *Jako comparatum (2):* *RejWiz* 13v; Księża nádánim fwym źle fzáfuia/ y ktorých piéniądze fą podobne iágodom onym/ álbo iábłkom ktore fye rodzą na wyfokich fkałách/ ktorých gdy ludzie doleść niemogą/ fzpacy á krucy ie zobią. *OrzRozm* H2.

Jako comparandum (3): Nieprzeplącona Doroto/ Co między pieniędzmi złoto/ Co Mieśiąc między gwiazdami/ Toś ty ielt miedzy dżiówkami. *KochSob* 68; *GostGosp* 50. Cf »droższy niż wszystkie pieniądze«. ~

W charakterystycznych połączeniach: brać płać od pieniędzy; pieniądze być isty, dochodzić (2), *dodawać* (5), *dosta(wa)ć* (8), *mieć dosyć* (*dostatek*) (4), *mieć mało, nabrać* (4), *naby(wa)ć* (5), *nadarzyć [kogo]*, *nagotować, nakłaść, nałożyć* (2), *natargować, odbieżeć, poprawować [na kim]*, *powierzyć* (2), *pozbawić, pragnąć, rozdać niemało, spodziewać się, szukać, ująć, upominać się, używać, wierzyć [komu]*, *wycisnąć, zjednać; z pieniędzy dać* (5), *posłać, strawić, wyjąć, wziąć* (2); *brać pieniądze* (35), *chować* (3), *da(wa)ć [za kogo, za co, komu]* (94), *da(wa)ć na listy* (3), *dać nazad* (3), *dać na terminy, dać na stoł bankierski, darować, dostać* (6), *lekceważyć, łudzić, mie(wa)ć* (67), *mieć ku wypłacaniu (się)* (2), *mieć w pokładzie, miłować (miłujący)* (4), *miotać, mnożący, nagotować [na co]*, *należć* (2), *nieść* (*nosić*) (2), *obietca(wa)ć* (5), *obskoczyć, odbierać (odebrać)* (4), *odkazać [komu]*, *odnosić (odnoszący)* (2), *pobrać [komu]* (9), *podnieść, pomienić, poruczyć [komu]*, *posłać* (5), *przyjąć* (2), *przynieść* (12), *przypisać, przywłaszczyć, rozdać* (7), *rozmiatać po ludziach, rozsypać, schować* (2), *trawić, włożyć, wyb(ie)rać* (10), *wyciągać [na kim]* (3), *wydawać na kwity (z skarbu)* (2), *wydziierać, wymoc, wziąć* (64), *zabrać, zbierać (zebrać)* (5), *zgotować, zgubić; o pieniądze nie dbać, postarać się, prosić* (2), *założyć się; ubogacić [kogo] w pieniądze; za pieniądze dać, dostać, ręczyć, strawować się; zdobyć się na pieniądze; pieniędzmi da(wa)ć* (2) (*roz*)*dzielić się* (2), *gardzić, nagradzać, nagrodzony być* (2), *odbyć, odprawić (odprawować)* (2), *odważyć, opatrować* (2), *opatrzyć się, podejmować, podetknąć, (do)pomagać* (2), *pomiłować, składać się* (2), *sypać, ubłagać [kogo], ułović [kogo], wspomagać, wybrać, zarzucić [kogo], zyskać; w pieniądzech dufać (mieć dufanie)* (2), *dzierżec, mieć majątność, odprawować, podejść [kogo]; pieniądze biedne* (3), (*s*)*chowane* (2), *cudze, dane (na zysk)* (6), *dwojaki, kościelne* (3), *kuchenne, w pokładzie leżące, miłe, nabyte, nałożone, nędzne* (2), *niepobożne, niesprawiedliwe, niezbędne, obiecane, odnoszone, ojcowskie, pańskie* (2), *pobrane* (3), *poselskie* (2), *przysądowe, przywłaszczone, stare, szczodre, świętokrajskie, włożone, wybrane* (3), *wydane, wydarte, wzięte do skarbu, wzięte [za co]* (2), *zasłużone* (2), *zwierzone, żołnierskie; pieniądze celne, dziesięcenne, główne, głowy zabitej, kwarciane* (2), *ofiarne, poborowe* (6), *posagu, posażne, zastawne; pieniądze na biesiadę, na budowanie* (2), *na drogę* (2), *na imienie* (2), *na jaką rzecz, na kosztunek, na kupienie [czego], na lekarstwa, na lud służebny* (3), *na ofiarę, na poczet, na podwoły, na pogrzeb, na potrzeby, na strawę* (7), *na szaty, na widerkaff, na wojnę, na wykupienie [kogo], na zapłatę [komu]* (2), *na zastawę dobr* (2), *na zbudowanie klasztoru, na żoład* (2), *na żołnierze* (3); *pieniądze za dwa achtela piwa, za dobry postępek, za dom* (3), *za gardło, za głowę* (2), *za grunt, za Jozefa, za majątności, za mszę, za piwo* (2), *za posługi, za rzecz kupna, za służbę, za sol, za śledzie, za święte rzeczy, za trzy wiertelę mąki, za wiele łasztow [czego], za winę* (2), *za wlokę, za zboże; pieniądze brakowanie, branie (z zastawy)* (7), *chowanie* (2), *część* (7), *danie, dosta(wa)nie* (3), *korzyść, miłość, nabycie (nabywanie)* (3), *niedostatek (pieniędzy a. na pieniądzech)* (4), *niemajątność, obracanie, odbieranie* (2), *oddawanie, odnoszenie, ostatek* (4), *poczet, przydatek, przyjęcie do lady, rozdanie, schowanie, wybieranie* (2), *wyciskanie* (2), *wygarnianie* (2), *wyjmowanie, wzięcie, zahamowanie; pieniądze dostatek* (3), *dosyć* (3), *garść, gromada* (3), *kęs, kilo, mało* (2), *mnostwo (mnoho)* (2), *moc, nieco (nico)* (6), *niemało* (5), *niewiele* (2), *pełno, połowica* (7), *silna rzecz, siła*

(2), trochę (*trocka a. troszka*) (7), trzos (2), (*barzo*) wiele (13), worek (*pienędzy a. z pieniędzmi*) (5); *pienędzmi obdarzony, oszukan, pomoc; z pieniędzmi (a. na pieniądze) bułża, kaleta, mieszek* (3), *macharzynka (pacharzynkà)* (2), *skrzynia (skrzynka)* (3); *w pieniądzech fałsz; w pieniądzech zastawny; nadzieja o pieniądzech (a. pieniędzy)* (2); *pieniądze brząkają; droższy niż pieniądze; przybyło pieniędzy; z pieniędzy żywiący.*

Przysłowia: Pieniądze/ ikárby/ dobre mienie minie/ Sławá poćiwa thá ná wieki łynie. *RejZwierc* 219v; *KochFr* 4.

zá tanyą kupią mále też pyenyądze idą. *GliczKsiąż* M5v.

w kthorych [*rzeczach*] by roznoći niebyło/ tych łye imowác nie może/ iáko pieniędzy/ o których połpolicie mowią iż licá niemáią. *GroicPorz* dd4v.

Y pieniędzy nie máłz nic y rozumu máło. *RejWiz* 90v.

kupiłby wieś álie pieniądze gdzieś/ w przypowieści bywá mówiono. *Mącz* 253d.

iáko Szedłacy mówią/ Iáchawfzy bes pieniędzy ná Targ/ przyechálimy bes foli do domu ná zad. *OrzQuin* E3v.

niemożemy służyć Bogu y pieniądzam *HistRzym* 6v.

kto ma pieniądze/ ten ma wśzytko w ręku. *KochMuza* 25.

Ia wolę człowieká bez pieniędzy niż pieniądze bez człowieká. *Phil* F4.

Frazy: »pienędzy nie (do)staje [*komu*]; póki (*a. kiedy*) pieniędzy (nie) stanie« = *defecit pecunia, consumpta est pecunia PolAnt* (15;2); *HistJóz* E2v [2 r.]; *RejWiz* 12; niechcefzli widzieć ábyfmy márli przed oblicznoćią twoią/ gdyż iuż nam nie ftáło pieniędzy [*quia defecit pecunia*]. *BibRadz Gen* 47/15, *Gen* 47/15; *BielKron* 103v, 183; *BielSpr* 14v; *BudBib* 1.Mach 3/29; *SkarŻyw* 413, 462; *ReszHoz* 133; *ReszList* 170; *ActReg* 5; Lepiéybyć fie zábáwić do tąd przy Hetmánie/ Póki iedno legumin y pieniądze łtanie. *WyprPl* C3; *KlonWor* 74.

»dzierzą się [*kogo*] pieniądze« (1): *Subsidet pecunia apud eum, Zoftawáya fie pieniądze przy nim/ álbo dzierzą fie go rády pieniądze. Mącz* 380c.

»nie stoi za [*jakie*] pieniądze« (1): kiedy fie ieden z náłzych fráłował ná roftrucharzá/ że zbythnie drogo żołnierzewi zácenił koniá/ powiedáiąc/ iż łzkápá nierzkąc práwi zá ták wielkie pieniądze/ ále zá kopę nie łtoi *Górndworz* Q4.

»[*ile*] pieniędzy wychodzi [*na co a. na kogo*]« (3): ná wśzeláki zbytek łrodze wiele pieniędzy wychodzi [*immanes pecuniae impenduntur*]. *ModrzBaz* 12v, 51; *ReszHoz* 133.

Zwroty: »arestować pieniądze; arestowanie pieniędzy; pieniądze ktore w arestowaniu są, arestowane; arest na pieniądze« [*szyk zmienny*] (2;2;1;1;1): *GroicPorz* eev; *ZapKościer* 1579/2; Arełtowánié pieniędzy v Polnégo Piárzá. *SarnStat* 428; OSiádlému człowiekowi/ niema byđ dopułczon Arełt ná pieniądze iego ładownie połżoné álbo opiáné *SarnStat* 1161, 686, 687, 1161.

»[*za co*] pieniądze brać« [*szyk zmienny*] (3): Zydowie thylko Báránká offiárowáli/ á zá tho zadnych pieniędzy niebráli *KrowObr* 183, 183; *KlonWor* 32.

»nie być przy pieniądzech« (1): Prawdziwie zemci teraz nie iełt przy pieniądzech, Com ich troche [!] miał, wśzyłtkie vdałem precz w tych dniách. *CiekPotr* 44.

»być (*a. zostać*) winny (*a. winien*) pieniądze (*a. summę pieniędzy*)« (4): *LibLeg* 11/133; *Pecuniam alicui debere*, *Być winien pieniądze*. *Mącz* 78c; *ZapKościar* 1597/85v; *KochAp* 11.

»dać pieniędzy na zastawę« (1): *Deponentalier*, *Dać komu pieniędzy na zastawę*. *Mącz* 133b.

»pieniądze na lichwę (*a. w lichwę*) da(wa)ć; pieniądze w lichwę wzięte; suma pieniędzy na lichwę dana« = *fonerare usura pecuniae PolAnt* [szyk zmienny] (5;1;1): *LubPs* D2v; *RejZwierz* 123v; *BibRadz Deut* 23/19; *Mącz* 486c; *KTo* będzie w twoim mieżkaniu przebywał? [...] człowiek niewinny [...] Który [...] Pieniądzy w lichwę nikomu niedawa [*qui pecuniam suam non dedit ad usuram Vulg Ps* 14/5] *KochPs* 19 [przekład tego samego tekstu *LubPs*, *RejZwierz*]; *Daymy* ty pieniądze ná lichwę/ ábyfmy z nich pożyczek mieli. *SkarŻyw* 101; *Calep* 163a.

»pieniądze w płat dawać« (1): *Obliczże* sobie coć wełná z nabiátem vczyni iefli ie przez rok przechowałz. *A* ták nie trzebáć pieniędzy w płat dáwać/ sílnáć tu lichwá á pobożna domá vrofcie/ iefli będziefz miał pieczę o sobie. *RejZwierc* 108v.

»da(wa)ć, oddać pieniądze do rąk (*a. ręku*)« [szyk zmienny] (2;1): *WujNT* 412; *SarnStat* 347; *Właśnie* iákobyś mu dał miecz żeby fię zabił. *Niemálfz* żadney roznice: człowieku młodemu *Dáć* pieniądze do ręku, ktory zá rołpułtá *Idzie CiekPotr* 9.

»dzierżeć, mieć [co] w pieniądzech« [szyk zmienny] (3;1): *ZapWar* 1550 nr 2666; *Ktorzy* by ftárořtowie niechćieli exekwować tego co ná ich vrząd należy/ álbo omięfzkawali: tacy iefli w pieniądzech dzierżá ftárořtwo/ tedy winy ítem grzywien máią być karáni *UstPraw* A3, Ev, E2.

»grać (*a. pograć*) o pieniądze, za pieniądze; granie (*a. gry*) (w karty) o pieniądze« = *laudare pro pecuniis JanStat* [szyk zmienny] (5;1;3): *Iesliby* thełfz ktori thowarziłfz ieden s drugim o pieniądze grał ilie krocw wthem dořwiacžon bendzie, przewiny Starřim do Cechu sęeřcz grořfy. *ListRzeż w.* 39; *FalZioł* V 66; *UstPraw* B3v; *Gránia* o pieniądze v nich [*u Turków*] niemálfz/ ktoreby tákíe náležiono/ karžá ie vřtáwioná winá. *BielKron* 259v; *GórnDworz* M4; *RejZwierc* 25v; *LatHar* 118; *SarnStat* 707 [2 r.].

»pieniądzmi handlować, kupczyć« (5;1): *miałeř* tedy pieniądze moje poruczyć tym co pieniądzmi hándluiá [*numulariis*] *WujNT Matth* 25/27, s. 86 *marg*, *Mar* 11/15, s. 272 *marg*, *Ioann* 2/15; *Bo* tu mařz Sżyprze rozmáite głowy/ Iedni pieniądzmi kupčžá/ drudzy řłowy *KlonFlis* H2; [*ŚmigłLichwa* 60].

»ić w wielkie pieniądze« = *osiągać wysoką cenę* (1): *Od Grobléy* ná wyřokość łokci řześci [...] možeřz beřpiecznie dáć od řtuki po 12 złotych. *A* ieflibyř též rzékł/ *Czemu* teraz ty řtuki idá w wielkie pieniądze: *Tedy* ták więdz/ że ták być muři. *Strum* E.

»pieniądzmi karać, karany; na pieniądzech być karan« = *pecunia vindicare Modrz* (1;1;1): *A* iefliby řye łacwi ku karaniu okázował/ vpokoržáiąc řye y vnižáiąc/ tedy łáfkáwfzym karáním tho iefł na pieniądzech álbo řyedzenim ma być karan. *GroicPorz* k; *ModrzBaz* 78v; *CzechEp* 42.

»kupować (*a. kupić, a. odkupić, a. wykupić, a. nabyć itp.*) za pieniądze, pieniądzmi, z pieniędzy, za sumę pieniędzy, o pieniądze; kupiony (*a. o(d)kupiony, a. kupny, a. nabywany itp.*) za pieniądze, pieniądzmi; dokupowanie pieniądzmi« = *pretio (precio) emere Vulg, PolAnt, Modrz; pecuniis comparare PolAnt, Vulg; aere emere Miech; emere, existimare (ab) pecunia Vulg; emere (in, ab) argento, emptus (acquisitus) argento PolAnt; redimere, rependere auro, mercari (minori precio), tantidem emptus*

Mqcz; *pecuniis (numis) redimere, comparare, pretio emptus* *Modrz* [szyk zmienny] (32:19:8:2:1;15:3;1): *ZapWar* 1532 nr 2435, 1548 nr 2668; *MiechGlab* 18; *LibLeg* 10/122v, 11/154v; Iednak na to kořt rowny Kupiřz za pieniądz drobny Iřcie za zyřk pobořny Quatereczka. *LudWieř* B5; pyenyedzym [!] kthore wzyal za řrebro tho kupili řřoby kořchulye y Zupiczą ořtathek řtrawyl *LibMal* 1549/149v, 1547/125, 1550/156, 158, 1552/170, 171v [2 r.] (9); inřzė odpuřty niemogą być/ iedno ty ktoré nąm pąn Chriřtus zasłuřył/ a niebywaią za pieniądze kupowany *MurzHist* C2; Nye wiedzyal then człowyek iř nąuki nye moře kupić řadnemi pyenyądzmi *GliczKsiąř* M3v, M4, M6; Nikakiey ták niebędzie iąko chceřz/ ále kupię to zá pieniądze od ćiebie *Leop* 2.Reg 24/24, *Deut* 2/6, *Ier* 32/44; *BibRadz* *Gen* 17/12, 13, 23, 27, *Deut* 2/6, *Ier* 32/44; Křiąřę Czeřkie poiman/ ále potym pieniądzmi odkupion *BielKron* 300v, 41v [2 r.], 128, 142, 157v, 166 (10); Repensum auro caput, Głową pieniądzmi odkupiona. *Mqcz* 289b, 148c, 206a [2 r.], 217b, c, 329b (10); *RejPos* 23, 287v; *BielSat* B4v; *RejZwierz* 243v; *BielSpr* 58, 70v; *BudBib* *Gen* 17/23, 27; *CzechRozm* 132; Ale tego trzebą pilnie pátrzyć/ áby kto kupiřłzy zá pieniądze tytuły/ [...] niełapał/ ábo tego/ ábo ktorego inřzė^g dořtoieńřtwa. *ModrzBaz* 132, 34v, 79 [2 r.], 79v, 139v; *SkarřYw* 80; *KochTr* 9; *StryjKron* 161; *ZapKořcier* 1585/59, 1586/64v; *GostGosp* 100, 148; *WujNT* *Act* 7/16, 8/20, s. 425, 430; *SarnStat* 435 [2 r.], 893, 966, 1269, 1274; *CiekPotr* 14.

»pieniądze liczyć (a. obliczyć), porachnować« [szyk zmienny] (13:1): *BierEz* I2v; *LibMal* 1543/72, 1544/79, 1551/159; *RejKup* e5v; Numerare pecuniam, Pieniądze liczyć. *Mqcz* 253c; *BielSat* C2v; opatrny Piotr Pek Creditor, y Blazey Fafrink debitor porachnowaly te pieniędzy ktorich Blazey Fafrink od tego Piotra Peka, [...] na Renty wziął *ZapKořcier* 1595/88; *MWilKHist* C3, C3v; *WyprPl* B4v; A NAprzód po odebrąniu tych prowentów/ pan Podřkárbi z Deputyaty pieniędzy obliczyć ma ná puřroką cáłe řoľniėřzóm *SarnStat* 363, 363; *KlonWor* 29.

»pieniędzy przy sobie nie mieć« (1): Pecuniam inpraesens non habere, A pieniędzy przy łobie álbo ná ten czås nie miał. *Mqcz* 167a.

»za pieniądze najmować (a. nająć, a. najmac), przyjąć (a. naprzyjmować), najety« = *mercede conducere* *PolAnt*; *pecunia conductus* *Modrz* [szyk zmienny] (9:4:4): *BibRadz* 2.Reg 7/6; *BielKron* 230, 406v; *Mqcz* 206a; *BielSpr* 10v; *WujJud* 201v; *WujJudConf* 201v; *BudBib* 1.Mach 15/3, 2.Par 25/6; Dwoiákim řpořobem v nas bywa woyną: ieden/ gdy řamą řłáchtą řořpolitym ruřzeniem ná woynę iedzie: drugi/ gdy řoľniėři zá pieniądze náieći woynę řłuřą. *ModrzBaz* 119, 119v; Xiąřę Ruřkie [...] náiał řoľowcow zá pieniądze ná pomoc *StryjKron* 190, 737; *Calep* 486a, 611a; *SarnStat* 670; *GrabPospR* N4v.

»pieniądze obracać [na kogo]« (1): Inřzė pieniądze od trzech Złotyeh obrácią częřć ná Piřárzá/ częřć do wyřřłzego Prąwá *GroicPorz* bb3v.

»pieniądze odliczyć (a. odliczać)« (5): *BierEz* A4v; *BielřYw* 99; Mensa etiam quadra dicitur, Tąlierz y ráchowniczy řtół na któřym ráchuyą y pieniądze odliczayıą. *Mqcz* 216d; *Phil* I3; *ZbylPrzyg* B4v.

»pieniądze (za lichwę) odmieniać« [szyk zmienny] (5): *OpecřYw* 73; *BibRadz* II 17a marg; *Goski* *4v; Aerarium publicum, Mieřřca gdzie odmieniayıą pieniądze/ Mynćą. *Mqcz* 5a; Y znąlazł w kořćiele te co przedawáli woły y owce y goľębie; y te co pieniądze odmieniáli [numularios] řiedzące. *WujNT* *Ioann* 2/14.

»odważyć pieniądze« (1): Tedy Abráhám vřłuchał Efroná/ y odważył mu pieniądze [*appendit ... argentum*] według łzácunku iego *BibRadz Gen 23/16*.

»ogolić [kogo] z pieniędzy« (1): Attondere aliquem auro, Ogolić kogo z pieniędzy. *Mącz 458b*.

»pieniądzmi okupić [kogo]« = *przekupić* (1): Stárzeye lie drugi przez żony włařney/ á przedřię miłofnicę będye myał. Vmrzeli mu thá/ drugą łobye námowi/ á pyenyądzmi y obyetnicámi okupi. *GliczKsiąż P*.

»pieniądzmi, pieniądze, z pieniędzy płacić (a. zapłacić, a. popłacić, a. opłacać, a. dopłacić); pieniędzmi płacony; (do)płacenie pieniędzmi; płaca (a. zapłata) pieniędzy; w pieniądzech opłata« = *luere aere, pecunia a. mercede redimere Modrz; pecunias luere a. solvere JanStat [szyk zmienny] (20:17:5;2;2;2;1)*: Item thakowy zachoycza ma szya zawodzycz do Czwarthego zachoycze a od czwarthego ma thaky Thowar pyenyadzmy placzycz *MetrKor 34/135, 57/119v, 59/75v, 280v; ZapWar 1524 nr 2297; LibLeg 11/108; RejKup m3v; LibMal 1551/164, 1552/167v, 171v, 1554/192; Diar 96; GroicPorz cc4; UstPraw D2v; BielKron 201v; Mącz 136b, 486c; Prot A3v; Strum F4; ModrzBaz 27v, 31, 80 [2 r.], 139v; ZapKościar 1581/6, 1582/26; GórnRozm C4v; Item/ wřzyřcy Kupcy y obyvátele króľstwá Polřkięgo/ [...] od nieiákięgo płácenia pieniędzy/ które Lobegeld zowá [...] niech będa ná wieki wolni *SarnStat 1122, 235, 302, 350, 351, 355 (20); CiekPotr 35; Ale rolnik opátrzny lichwiarz řpráwiedliwy: [...] Sieie/ plewie/ ogania/ pieniędzmi opłaca. KlonWor 77*.*

»pieniądze położyć, kłaść (a. składać); kładzienie, położenie pieniędzy; pieniądze się położą« = *pretium repraesentare Mącz [szyk zmienny] (19:7:3:1;1)*: *ZapWar 1548 nr 2667; GroicPorz oo2v; Piřar z Komorniki może řadzić o zařtáwy/ y pieniądze może řkázác w Káncelláryá zyemřká położyć UstPraw H, B2v, E3; Cedit solutio ad Calendas Martias, Czás zapłáty/ álbo kładzienia pieniędzy/ ydzie na pirwřzy dzień Márcowy. Mącz 29a, 42a, 126b, 413d, 431b [2 r.]; ZapKościar 1579/3, 1582/8v, 35, 1584/47v, 1585/59 (14)*; w onym wykupnie niech náznáczá dźierzenie wedle práwá řtronie/ która pieniądze kładźie [*parti, pecunias reponenti JanStat 494*]. *SarnStat 746, 746, 919 [2 r.], 954, 972*.

»pieniędzy potrzebować, potrzebujący, potrzebny; (siła a. niemało a. wielkich) pieniędzy (po)trzeba« [*szyk zmienny*] (5:1:1;8): *LibMal 1547/129; Mącz 279c; Prot C4; řiláby Pánie pieniędzy potrzeba/ á myřmy vbodzy Skarřyw 384, 99, 462; ZapKościar 1585/57v; GórnRozm H4v; Phil F2, I3; OrzJan 58; SarnStat 974; widźiřz iż bliźni twoy potrzebuie chlebá/ řukniey/ pieniędzy/ rády y pomocy twoiey: day mu SkarKaz 279a; VotSzl D4; KlonFlis D4*.

»pożyczyć (a. pożyczać, a. życzać itp.) pieniędzy; pożyczyć (a. pożyczać, a. rozpożyczać) pieniądze; pożyczenie (a. pożyczenie) pieniędzy; pożyczone pieniądze; pieniądze pożyczący« = (*mutui*) *argenti credere, a. dare, a. quaerere, a. rogare, (mutuas) pecunias credere a. sumere, mutuatitia pecunia, nomina facere, fenare Mącz; mutua nomina sumere Modrz; pecunias mutuari, mutuantes JanStat [szyk zmienny] (44:4;4;5;2)*: *LibLeg 10/120v, 155; LibMal 1544/92, 1547/132; UstPraw I2v, I4 [2 r.]*; Copiam facere argenti. Pożiczyć pieniędzy. *Mącz 64c, 67d [3 r.], 77d, 86b, 133b [2 r.] (16)*; *GórnDworz Q8; BielSat C4; RejZwierc 100v, 143; ModrzBaz 124v; ZapKościar 1589/87*; y mieyřce iedno/ ktore *Montem pietatis* názwáli wynáleźli/ ná którym wedla rořkazánia Páná Chryřtuřowego potrzebującym ludziom pieniądze dármo bez wřzelákiey lichwy pożyczáią. *ReszHoz 128; BielRozm 22; zákázuiemy: áby*

żydowie ná lifty y zapify pieniędzy nie pożyczáli [*ne ... pecunias mutuent JanStat* 1125] *SarnStat* 260, 256, 259 [2 r.], 260, 276 [2 r.], 406 (24); *VotSzl* E2; *CiekPotr* 58; *CzahTr* L4; *KlonWor* *3.

»pieniądze prze(i)grać; pieniądze przegrane; przegranie pieniędzy« = *amittere pecunias JanStat* [szyk zmienny] (5;1;1): á przeto takiemu nalepiey iest oddalać fie od gri/ aby tak pienedzy y zdrowia z nimi nie przegrał *FalZioł* V 66; *LibMal* 1545/95v, 1548/141; *GórnDworz* T3, T5; Dopiero chcę pićać żarty/ Przegrawszy pieniądze w kárty *KochFr* 12; *SarnStat* 706.

»za pieniądze, pieniędzmi przenjając (a. przeniejmować)« = *przekupić* [szyk 2:1] (2:1): Zyzánes zá pieniądze dał fie przeciw ísprawiedliwósci przeniejáć *BielKron* 114; *BielSpr* 72v; Toż też Zydowie zeználi [...] Choć ie Księża przenieymáli/ pieniędzmi [...] by tego nie powiádáli/ Alleluia. *ArtKanc* F3.

»przynosić, przynoszący pieniądze« (1:1): *Stipem confert haec res, Przinośi tá rzecz pieniądze. Mącz* 416c, 236c.

»ku (wielkim) pieniądzom przyść, przychodzić« [szyk zmienny] (2:1): *BielKron* 149v; *GórnDworz* Rv; ku wielkim pieniądzom/ y napracowitłszy kupiec/ nie záwždy z trzałkiem przychodzi. *LatHar* [249].

»puścić [co komu] za pieniądze« (2): Niechayby mi iá [*jaskinię*] puścił zá słuźne pieniądze [*In pleno argento det*] w dziedźichtwo grobu miedzy wámi. *BibRadz Gen* 23/9; *Mącz* 87a.

»pieniędzmi robić« = *occupare pecuniam Cn* (1): Bo chcę ábyś mię do Hieruzálem záwiośł/ y tam mię przedałz ktoremu Chrześciáninowi/ y tymi pieniędzmi robić y zylkować będziesz. *SkarŻyw* 98; [kto niechce pieniędzmi robić/ zylku z pienedzy mieć nie może. *ŚmigLichwa* 29, 29 [2 r.], 60].

»pieniądze rozrzucac« (1): *Stipem spargere, Pieniądze rozrzucac/ hoynym/ rozruźnym być. Mącz* 416c.

»pieniędzmi składać się [*na co*]; składane pieniądze; składanie w pieniądzech« [szyk zmienny] (2;1;1): Wśi téż wĺzytkié té które podwodę stárodawná winné/ máia fie teraz pieniędzmi ná podwodę íkłádác *SarnStat* 972, 972 [2 r.], 1055.

»za pieniądze sprawi(a)ć, sprawiony; z pienedzy sprawić« [szyk zmienny] (3:1;1): *LibMal* 1552/167v; *Mącz* 280b, 418a; Srebro twoie z tobá niech będzie na zátrácenie/ żeś chćiał dar Boży ípráwić zá pieniądze [*per pecunias possideri*]. *BudNT Act* 8/19[20]; *GrabPospR* N4.

»za pieniądze (s)przeda(wa)ć (się), przedawan(y); sprzedać za [*ile*] pienedzy; po jednych pienedzách przedany« = *pro pecunia vendere a. alienare JanStat* [szyk zmienny] (23:1;5;1): *LibMal* 1547/131; *KrowObr* 11, 38, 79v, 86; á iellic fie przeda zá pieniądze twoy brát [*Si ... vendiderit se tibi frater tuus Vulg Lev* 25/39]/ nie rob nim iáko niewolnikiem *BielKron* 36, 75v, 108v, 201v, 280, 375; *KwiatKsiqz* I4v; *RejAp* 44v; *HistRzym* 73v; *RejPos* 23; *BielSpr* 54; *WujJud* 91v, 230; *WujJudConf* 180v; *ZapKóscier* 1587/71v, 1588/84; czego ma Vrzędnik doyrzeć/ áby po iednych pienedzách przedáne były [*masło i sery*] *GostGosp* 118; Kledy kto Imięnié y dziedźictwo fwé/ zá pieniądze álbo zá inné rzeczy/ álbo zá imięnié drugiémuby przedał/ [...] tákowé przedánié ma przed vrzędem vczynić *SarnStat* 1166, 387, 671, 692; *CiekPotr* 81; *KlonWor* 31, 66 [2 r.].

»stać za [*ile*] pienedzy« (1): AByś stánał ná przeciwwko N. [...] Ktory cię pozywa o to: iżeś ty iemu wźiał gwałtownie wołu/ który stáł zá trzy grzywny pienedzy [*valoris trium marcarum pecuniae JanStat* 537] *SarnStat* 1246.

»pieniądze (s)tracić (*a. utracić, a. utracać*), strawić; pieniędzy stracenie (*a. strata*); pieniądze się tracą« = *pecunias perdere* *Modrz, JanStat; absumere a. coficere argentum, devorare a. profundere pecunias* *Mącz; perdere argentum* *PolAnt; pecunias amittere* *JanStat* [szyk zmienny] (35:3;2;1): *BierEz* A4, S3v; *OpecŻyw* 84v; *RejRozpr* G4v; *RejKup* Gv, 18v; *LibMal* 1554/184v; *GroicPorz* h3v; *Zyd* krześcíanowi pożyczyc pieniędzy nie ma ná żaden zapis pod ítráceniem pieniędzy. *UstPraw* I4, E3, H; *Mącz* 114d, 140a, 432d, 513a; *GórnDworz* R7v; *HistRzym* 58, 88v; *RejZwierc* 245; *BudBib Eccli* 29/13; *Igry wízelákíe/ ktoremi pieniądze ábo síę márníe tráćá* [*quibus pecuniae vel perduntur inaniter*]/ ábo nieípráwíedlíwíe bywáíá nábywáne/ máíá być z Rzeczypóípolítey wygládzone *ModrzBaz* 36, 79v; *SkarŻyw* 470; *WerGość* 225, 227; *PaprUp* F3; *Phil* H2; *Bogaczem tu zowie* [...] tego który vfa w máíętnóścíách íwoich: ktoryby rychley odíftápił wíáry y powinności íwey ku Bogu/ níżlíby miał pieniądze vtráćíć. *WujNT* 164; *SarnStat* 83 [3 r.], 84, 261, 336, 625 (10); *PowodPr* 57; *KlonWor* **2.

»pieniędzmi szafowác; szafunek (*a. szafowanie, a. szafarstwo*) pieniędzy; pieniądze (wy)szafowane« = *effusum aes* *Vulg* [szyk zmienny] (5;4;3): *Leop Ez* 16/36; *ReszHoz* 133; *GostGosp* 48; *GrabowSet* H3v; *IZ* pilnie czyníł pilność w tym/ áby pieniądze Królewíkié próznie/ niewíerníe/ y vtrátníe/ nie były ízfáfowáne [*ne pecuniae ... dispensarentur* *JanStat* 309]. *SarnStat* 411, 334, 336, 355, 365 [2 r.], 443 (8); [on temi pieniędzmi ízfáfowál íáko chćíáł. *BolHist* D3].

»pieniądze (u)kraść (*a. kradać*); pieniądze (u)kradzone« [szyk zmienny] (42;5): *A the pyenyadze wíííthkie kradzone na ygrá obraczall. LibMal* 1547/129, 1544/79, 81v, 83v, 84, 95v (43); *RejPos* 302v; *BielSjem* 10; *GórnRozm* 56; *teraz złódzíeie opííżę íakome/ Ktorzy krádná pieniądze y rzeczy ruchome. KlonWor* 32, 50.

»pieniądze włóżyć [*na co*]« (1): *yakom yá thy pyenyádzíe ktorem wíáł oth kopíthków wíózil na pospolítá rzecz tho íesth naposag sliachathney rozey davydówskiey ZapWar* 1532 nr 2435.

»pieniądze wróćíć (*a. wracać*), oddác (*a. oddawać*); pieniądze (przy)wrocóne; wrocenie (*a. wracanie*), oddawanie pieniędzy« = *dare argentum* *PolAnt; pecunias recipere, pecuniae repetundae* *Modrz* [szyk zmienny] (23:13;2;2:1): *yego Krolyewíka myłófcz raczil roíkazacz. aby, wízyífczy służebny ku themu czáfzv dlyá popyífczv welwówe byly pod szadzanyem do wyeze, y pod wroczenyem pyenyadzy MetrKor* 38/286; *OpecŻyw* 118; *OpecŻywSandR* 4v; *HistJóz* C3; *BielŻyw* 60; *LibLeg* 11/152; *ZapWar* 1550 nr 2666; *SeklKat* Y4; *UstPraw* D3, E3v; *RejFig* Aa5v, Ee3; *BibRadz Ez* 3/7; *OrzRozm* O2, O2v; *Mącz* 375c; *HistRzym* 11, 51v, 58, 121, 121v; *RejPos* 290v; *ModrzBaz* 76, 125; *SkarŻyw* 454 [2 r.], 498; *ZapKóścier* 1584/49, 1585/58, 1588/79, 1589/87, 87v (7); *A ten przedawcá ktorego dníá co przeda/ zaráz ma dáć íobie w Regeltr nápiíáć: á íkoro íáízt wyprzeda/ pieniądze oddác Vrzędnikówi GostGosp* 46; *Phil* E3, F2; *SarnStat* 1075; *CiekPotr* 73, 74.

»pieniądze wyda(wa)ć; pieniędzy wyda(wa)nie; pieniądze wydane« = *erogare a. expendere, a. impendere, a. tractare pecunias; erogatio pecuniarum; e(x)gurgitare, erogare argentum; proluvis, expensum* *Mącz* [szyk zmienny] (16;3;2): *KłóAlg* D3v; *LibLeg* 10/64 [2 r.]; *Iż tedy wyełkye to yeft ífaleńítwo poproznicy wydáwác wten czás pyenyádzíe nye mógác przy tem częgo zyíkáć GliczKsíqż* I6v; *Mącz* 52b, 110d, 200a, 289a [3 r.], 347c (10); *Florentinowie walcząc przećíwko Pízie miáítu/ wydáli byly pieniądze wízytkí s póípolítego íkárbu GórnDworz* P3v, Bb3v; *MycPrz* II C; *Pieniądze*

ná iáłmużnę wydáne od Páná Bogá wrocone fą. *SkarŻyw* 498 *marg*; *ZapKościer* 1581/21; *StryjKron* 682; *CiekPotr* 33.

»[na kim] pieniądze wygra(wa)ć« [szyk zmienny] (2): z Mathifkyem rzelnikyem grawal kthori themze fortilem y wyenthlfem wigrawal pyenyedzi dołfycz *LibMal* 1552/169; *PudłFr* 38.

»pieniądze [na kim, z kogo] wyłudzać (a. wyłudzić, a. łudzić) (a. nawyłudzać pieniędzy)« [szyk zmienny] (10): *LibMal* 1547/128; *KrowObr* 124v; *Exprimere nummulos in aliquo blandiloquentiis*, Wyłudzić ná kiem pieniądze łagodnim mówieniem. *Mącz* 25d; *SienLek* 95; *BielSat* B4; *SkarŻyw* 576; *BielRozm* 5, 13 [2 r.]; Więc on niezbędny ośzuft [...] plećie/ bredźi/ mata: y ná on kościołek Náwyłudza powalek/ pieniędzy/ gomołek. *KlonWor* 47.

»wziąć pieniędzy w płát« (1): *Versura dissolvere*, Długi popłacić/ wziąwfzy v kogo pieniędzi w płát *Mącz* 486c.

»pieniądz zarobić« (1): a ieftli iuz ktory pieniądz zarobila albo miała/ natychmiaft powftáwłfy chleba kupila *OpecŻyw* 29v.

»zastawiać [co] w pieniądze, w pieniądzech« = *in pecuniis obligare JanStat* [szyk zmienny] (2:1): obiecuiemy iż nie będziem záłtáwiác w pieniądze zamków y ziem piérwłzych/ w których Stároftwá fą. *SarnStat* 83, 910, 1054.

»pieniądze zbierać (a. zebrać itp.) (pieniedzy nazbierać), zgromadzić; pieniądze zebrane, zbierają się; pieniądze zbieranie« = *corrogare nummos Mącz, Cn; pecunias colligere a. construere, cogere stipem, opes struere, coacervare Mącz; congregare pecunias a. argentum, conflare argentum PolAnt; pecunias conquirere Modrz; quaerere opes Calag; cogere a. conficere, a. redigere pecuniam Cn* [szyk zmienny] (33:1;2:1;1): Będę w owce bárzo bogát. Potym z nich wełnę popprzedam/ Pieniedzy wiele názbieram. *BierEz* Q3; przedawał ią [oliwę] według fwey woli, áż pieniedzi dofić zgromadził *BielŻyw* 2; *GliczKsiqż* Mv, M2; *KrowObr* 38; *RejWiz* 69v; *BibRadz* 2.Reg 22/9, 2.Par 24/11; *BielKron* 24v, 200, 239, 249, 391v; *Pecunia vectigalis*, Pieniądze z dochodów zebrane/ celne pieniądze. *Mącz* 477a, 16d, 253b, 357d, 416c, 422c (10); *GórnDworz* P3v, R8v; *HistRzym* 27v, 120v; *RejZwierc* 114; *BudBib* 1.Mach 3/31; Ociec pieniądze zbiera á on [Stachnik] záś kiepkuie. *PaprPan* Yv; Bo to ieft fprofna rzecz/ áby ci/ ktorzi blizny y rány podięli/ [...] niemieli godney męłtwá fwego y cnoty fwey zapłaty odnieść: á pochlebcy/ lichwiarze/ y ktorzi pieniądze zbierać vmieią/ wżelákich pożytkow vżywác mieli. *ModrzBaz* 118v; *Calag* 225b; *KochPieś* 42; *GostGosp* 50, 118, 152; *WujNT* 479; *WysKaz* 6.

»złupić [kogo] z pieniędzy« [szyk zmienny] (2): A on więzién doftawłfy líftow wymatánych Y przyczynnych od Pánow/ y fukien łatánych: Czáfem vkrádnie/ czáfem buły łobie kupi: Czáfem drugiego z líftow y z pieniędzy złupi. *KlonWor* 53, 10.

»jednymi pieniędzmi [= *jednym kosztem*] [co] zrobić« (1): A tak kiedy Staw buduiefz/ wżyfłkich rzeczy tych pilnuy iákómci tu náznáczył: á iednymi to pieniędzmi zrobifz kiedy będziefz pilnował. *Strum* F.

»pieniedzy nie żáłować, nie litować [w tym: na co (2)]« [szyk zmienny] (4:1): *LudWieś* B5; iedno pieniedzy nie żáłuy/ ná lekárftwá/ będziefz pewnie zdrow *GórnDworz* R7v, Ii7v; *SkarŻyw* [237]; *MWilkHist* C.

Wyrażenia: »bogaty, bogactwo, zamożysty w pieniądze; bogaty w pieniądzech, pieniądźmi; bogate pieniądze« = *pecuniosus Mącz; nummatio Calep* [szyk zmienny] (2:1:1;1:1:1): *BielŻyw* 116; Polfka Krolá fwego bogátego niechce mieć pieniądźmi/ ále ludźmi *OrzRozm* N2v; pomnię ia przedlaty/ Ze w Polfcze żaden niebył w pieniądźe bogaty. *KochSat* A2; *Mącz* 286b [2 r.]; *Calep* 709a; *SkarKazSej* 691b.

»chciwy, łakomy na pieniądze; pieniądze, do pieniędzy chciwość; pieniądze łakomy« [szyk 5:4] (3:3;1:1:1): *BielKron* 324; Flagrat et ardet cupiditate pecuniae, Lákomy ná pieniądze. *Mącz* 72d; *SkarŻyw* 88, [237]; Bo byfmy byli wżyfcy ná pieniądze chćiwi *KochMarsz* 154, 154; *KochWr* 33; Ták chćiwość zbytnia pieniędzy przekłetych, Vymuie ludziom ípraw y myśli świętych. *KlonKr* Dv; *KlonWor* 29.

»dobre [= *godziwe*] pieniądze« (1): *multinummi equi*, godne dobrych pieniędzy *Mącz* 236c.

»drogie pieniądze« (1): KVpićby ćię mądrości zá drogié pieniądze *KochTr* 9.

»droższy niż wszystkie pieniądze« (1): zał [*lege: zali*] nie podobniey wźiąć temu żywot/ który żywot wźiął drugiemu/ rzecz dáleko drożza niż wźyfćkie pieniądze? *GórnRozm* E3v.

»dwoje, troje pieniądze« = *podwójna, potrójna cena* (2:1): Bo iuż za wielką pilnoćią ludzie zboż pytaią Iuż y za troie pieniądze gdzie mogą chwytaią *RejJóz* L6; *Strum* F4; Przedałeś zá dwoie Pieniądźe/ podłe rzeczy y towary íwoie. *KlonWor* 66.

»gotowe pieniądze« = *gotówka; praesens argentum, aeris numeratio Mącz; praesens pecunia Modrz; aurum praesentarium Cn* [szyk 33:10] (43): *ZapWar* 1523 nr 2226, 1527 nr 2383 [2 r.]; *MetrKor* 57/119, 59/280v, Ieť pytanie wiele kořtowały ty perły w gotowych pieniądźach. *KłosAlg* G4, G3v [2 r.], G4 [3 r.]; *LibLeg* 10/124; A iefli by gotowych pieniędzy nie miał/ tedy pierwfy ítopień ku płaceni u iefť/ ruchoma máiętnoć *GroicPorz* cc4v, cc4, cc4v, ee3v, gg3, q4v; *UstPraw* B3v, D2v; *Praecium rei emptae repraesentare*. Gotowe pieniądze położyć. *Mącz* 431b, 253c, 431a, b [2 r.]; *BielSat* D4; *ModrzBaz* 137v; *ZapKościer* 1583/39v; *BielRozm* 30; *PaprUp* F3; *SarnStat* 302, 374, 375, 435, 514 (9); *VotSzl* E2v; *CiekPotr* 81; *SkarKazSej* 670b; *KlonFlis* H2 marg.

»iste pieniądze« = *suma główna, bez procentów* (2): obwiezviemy się [...] zaplaczicz tyle skody ylie ystych pienyedzi pod thym ze zakładem *ZapWar* 1549 nr 2657; *OpecŻyw* 118.

[»kwartalne [= *zbierane co kwartał*] pieniądze«: Jako kwartalne pieniądze dawane opatrzone, a iako nimi płacono być ma. *OrdunekGórn* 30.]

[»pieniądze leżące [= *nie przynoszące zysku*]« [szyk zmienny]: *Pecunia ociosa Geld das nicht angelegt wird* Leżące pieniądze *ArtNom* N2; Iż tedy wiele fię ich znáyduie ktorzy máią pieniądze leżące/ ktoremi nic nie zarábiaią *ŚmigLichwa* 29.]

»małe, mniejsze, niewielkie pieniądze« = *tanio; mały zysk, niewielkim kosztem lub niewiele czegoś* (11:1:1): *GliczKsiąż* M5v; *Modica pecunia*, nie wielkie pieniądze. Máła summá. *Mącz* 228a, 272a, 285a; *GórnDworz* M4. Cf »za małe, mniejsze pieniądze«.

[»pieniądze mnożne«: [*Raguel*] dał iemu [*Tobiaszowi*] Sarę y połowicę wśfytkiego zboża fwego w fłudzech/ w dziewczkach/ w bydle/ w wielbłądoch y w krowach/ y piędniądźach mnożnych/ y zdrowego á wefelącego fię pufcił go od siebie *Tobias* Dv.]

»ostatek pieniędzy; ostatnie pieniądze« = *ostatnia rata; residua pecunia JanStat* (8;4): *LibLeg* 11/108; *LibMal* 1550/156; *ZapKościar* 1580/7v, 1582/8v, 28v, 35 [2 r.], 1584/45, 51; á oštátek pieniędzy ná pewnych Rocech obiecał ná látá pewné zápłacić *SarnStat* 689, 363, 689.

»pewne pieniądze« = *pecunia certa JanStat* (3): *Mącz* 87a; *RejZwierc* 59v; Włódarz Bártkowi tę łąkę zá pewné pieniądze iemu ku pokószeniu sprzedał *SarnStat* 671.

»pierwsze, wtore pieniądze« = *pierwsza, druga rata* (9:1): Gdze na tho Pan Swechowfky na ten kup dal pyerwých pyenyędzi. sto m. lyczby prufky; a wtore pyenądze ma dacz Pan Swechowfky 50 m. ot ty przifli wyelky noczy za Rok *ZapKościar* 1584/43v; Pán waltyn Gósztomfky babka: Dal bratu swemu Ianufzyewy pyerwých pyenyędzi 50 m które dal na ryntę Pánu Dreufzyewy boruczfkymu *ZapKościar* 1585/57v, 1582/8v, 31, 1584/43v, 51, 1585/57v [2 r.] (10).

»pospolite, spolne pieniądze« = *pieniądze publiczne; pecuniae publicae Modrz, JanStat* [szyk 7:5] (11:1): Wftáwifimy iż pieniądze póspolite do fkárbu dáne/ tákie wedle náfzey á rad náfzych woley/ ná obronę máią być fzfáwówane *UstPraw* E3v, E3; *Mącz* 329b; *ModrzBaz* 42v; *SarnStat* 334, 363, 411, 943, 1075 [2 r.]; *SkarKaz* 457b; *Miltiades* Atheńfki [...] Iednák fię ná oštátek ná fławie wráził. Iákby fobie przywłászczáł/ dano mu tę winę/ Póspolite pieniądze: y prze tę przyczynę wládzon od Atheńczykow *KlonWor* 17.

»słuszne pieniądze« = *odpowiednia cena* [szyk 4:1] (5): *BibRadz Gen* 23/9; Bo cí y przedawáiącym y kupuájącym fzkody czynią/ cí niedopufzczáią vbogim ludziom/ áby rzeczy ku żywności potrzebne/ zá słuźne pieniądze [*iusto precio*] kupowáli *ModrzBaz* 34v; *SkarŻyw* 451; *SarnStat* 387, 432.

»([jaka]) suma, liczba pieniędzy« = *summa pecuniae Mącz, JanStat; vis pecuniae Modrz* [szyk 60:4] (63:1): *BielŻyw* 25; pan nasz prze prziczinę pana twego wyelka sum^me pyeniedzi wilozicz raczil na livdzy słuźebne walczacz spanem twoym *LibLeg* 10/155; *LibMal* 1552/171v; *Diar* 96; *UstPraw* F4v; *BielKron* 257v, 258v, 391v; *Mącz* 148c, 170b, 206a, 363b [2 r.], 431c, 477c; *GórnDworz* Rv, R8v; *HistRzym* 73v; *RejPos* 302v; Lecź waśni fwoiey vczynić dofyć/ áza nie milfza złemu człowiekowi/ niźli wielką summę pieniędzy ftrácić? *ModrzBaz* 79v, 80, 94; *SkarŻyw* 102, 573; *ZapKościar* 1582/27v, 1584/43v, 52, 1586/63, 66v (16); *ReszList* 171; *GórnRozm* G4v; *ActReg* 104; *Calep* 163a; *GostGosp* 142; *Phil* I3; TENże był winien pewną summę pieniędzy X. *KochAp* 11; *WujNT Act* 7/16; WYDERKOF *recognitionem* zowá, á po Grecku *Emphiteofim*: gdy kto pewną pieniędzy liczbę dochodu vroczyftęgo kupuie zá pewną summę *SarnStat* 1269, 145, 261, 374, 431, 440 (13); *SkarKaz* 382a; *VotSzl* D2v, D3; [[*polecona mu była*] fkrzynká do ktorey wielkie summy pieniędzy ludzie dawáli. *BolHist* D3].

»wielkie, niemałe, spore pieniądze; wielka gromada pieniędzy« [szyk 31:7] (32:3:2;1): *LibLeg* 10/64; *RejKup* l6; *KromRozm* I E; Ale náuká nie yeft tákowa kupya áby nye byłá godná wyelkich pyenyędzi. *GliczKsiąź* M5v; *KrowObr* 38; Vrodzay zboża wielki/ ryb rozmáitých/ winá thák ma [*Pannonia*] wiele iż do Czech/ do Moráwy/ do Słáfká/ do Báwor doštátek dawa/ fzczęgo nie máłe pieniądze bierze. *BielKron* 289v, 24v, 239, 251v, 456; *KochSat* A3v; *Mącz* 205c, 236c, 253b, 338a, 369b, 499b; *GórnDworz* M4, P3v, Q8, Rv; *BielSat* B3v; *Strum* E17; *SkarŻyw* 460; *MWilkHist* D2v; Wielkich pieniędzy/ wielka trofká názláduie *KochPieś* 36; *BielRozm* 12; Bo kędy ftádá bydlá fą/ owiec/ y infzych dobytkow doštátek/ tám iuz rola rodźi/ żywność wfzyftká ieft/ y domowy doštátek/

y pieniądze łpore. *GostGosp* 6, 98; *Látwie* tho on człowiek známienity od Krolá tego bogátego otrzymał/ że go wielkimi pieniędzmi zápomogł *Phil* Q3v; *OrzJan* 58; *LatHar* 249; *WujNT* 479, *Cccccc3v*; *WysKaz* 43; *GrabPospR* N4; *KlonWor* 27, 31.

»wycięgacz, wybieracz pieniędzy« = *poborca; exactor pecuniarum JanStat* (3:2): PRzerzeczony wycięgáč pieniędzy rzeczonych/ względem znáku/ który Napińnym zową/ niech nic nie wyciąga/ áni bierze. *SarnStat* 353, 893 [2 r.], 1075 [2 r.].

»za pieniądze zastawiony« (1): iż tego koniá iáwnie y we dnie zá tákové pieniądze iáko wiele dał miał záftawionégo [*quia equum ... pro tanta quantam dedit pecuniam impignoratum habuit. JanStat* 1122] *SarnStat* 257.

Zestawienie: »pieniądz świętego Piotra« = *podatek zwany świętopietrze; nummus Sancti Petri Cn* (2): O pieniądzu Świętého Piotrá, który zwykli dáwać Pogłówie do Rzymu: *znaydziesz in Confuetudinibus Regni SarnStat* 191, 191.

Szeregi: »pieniądze, (i) bogactwo« [szyk 3:2] (5): *GliczKsiąż* Q; Kto miłwie pieniądze/ nie będye ich náłycon: kto miłwie bogáctwo [*Qui diligit argentum ..., et qui amat habere multitudinem PolAnt Eccle* 5/9]/ nie vżywie go *BielKron* 80v; *HistLan* E3v; Nád to vmyślł fwoy ktory był powinien ofiárować Pánu Bogu/ ku pieniądzom y bogáctwu gi przykłáda. *RejPosWstaw* [110³]; *SkarKaz* 123b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 5 r.]

»dary (a. podarki) i pieniądze« [szyk 4:1] (5): *HistJóz* C4v; móżeli to papież vtzynić/ was s przyięgi dla dárow y piędzzy wypuścić? *KrowObr* 132, 132 [2 r.]; ktorzy ná pieniądze/ ná podarki ważą/ nic prawdziwego/ nic śprawiedliwego/ nicz včziwego rozeznác nie mogą *Phil* L2.

»pieniądze i dochody« (1): Sam święty Antoninus ná takie y inne iáłmużny/ gdy mu piędzzy y dochodow Bifkupich nie zftáło: fzáty/ boty/ fpekuły fwoie/ y nacznia domowe/ dáwał. *SkarŻyw* 413.

»(nie) pieniądze i (ani) kle(j)noty« (2): *RejPos* 168; Pfkowiánie wielką fumą złotá y frebrá w piędzách/ y w kleinotách v Witołdá fię dla pokoiu wykupili. *StryjKron* 557. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

»pieniądze albo kwity« (1): áby też Zupnik BydgoŃki Zupnikowi RuŃkiému zá tę fól po fpuŃczeniu iey/ nádáléy w czwierć látá piędzzy álbo kwity zá náŃzym roŃkazániém wydánych piędzzy oddawał *SarnStat* 395.

»(i, nie) pieniądze, (i, a(l)bo, ani) majętności (a. imienie); pieniądze z majętnością« [szyk 11:4] (14;1): *SeklKat* Y4; *Mqcz* 286b; W kościele śpiewał/ y o kościół fię pilnie ftárał/ piędzmi y máiętnością gárdził/ ku potrzebie tylko iey vżywáiąc. *SkarŻyw* 328, 62, 90, 131, 141, 227, 324; *WerGość* 231; *SarnStat* 107, 1129; *VotSzl* B4; *CiekPotr* 52 [2 r.]; [*LuterMalPos* II 120]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 8 r.]

[»mammon a piędz«: Wfzákoż yednák ten Mammon á Piędz/ ktorego ták vzywamy/ yeŃt przekłętym Ńkárbem/ ktory żadnemu nic nie pomaga *LuterMalPos* II 120v.]

»nakład i pieniądze« = *sumptus et pecunia JanPrzyw* [szyk 2:1] (3): Bo też żadnye y nieprzyŃtoynieby to było wyftác s Ńzkoły nic fie nye náuczzywŃŃy/ á wynidz nye vmyawŃŃy/ yedno pyenyądze á naklády y čás ŃtrawiwŃŃy. *GliczKsiąż* N2v. Cf »za nakładem i piędzmi«.

»pieniądze i perły [= *klejnoty*]« (1): Każda Wdowa, po śmierci męża, bierze ruchomé rzeczy, w pieniądżach y w perlách. *SarnStat* 639. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 7 r.]

»płacenie i pieniądze« (1): nie Spizfanie/ ále przereczeni miefczanie Sądeczy/ íi tylko/ którzy mieyfkié práwo máią/ [...] fól przereczoną zá takim płaceniém y pieniądzm/ iáko przez Spifkié miáltá byłá płacona/ w Zupách nálfzych Bocheńfkich kupowáli. *SarnStat* 966.

»pieniądze a pożytek« (2): Carcerarius quaestus, Pieniądze á požitek od tych które wypufzczáją z ciemnice. *Mącz* 38a; *RejZwierc* 66.

»(jako, ani) pieniądze, ((tak też) i, albo, ani) skarb(y)« [*szyk* 5:3] (8): *OpecŻyw* 13; *LibLeg* 10/63; *BielKron* 236; ociec ma wielki fkarb y pieniądze dofyć/ Owaby ná nim moglá iefzcze czo wyprofić. *HistLan* Dv; *RejZwierc* 226v; *SkarŻyw* 576; Nádto pilnie fye wywiádował/ iefliby gdzie pieniądze/ álbo fcarbów iákich nie zákopála *KochWz* 140; *SarnStat* 296. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 7 r.]

»s(t)r(z)ebro (a. sreberko), (i, albo) pieniądze« [*szyk* 3:1] (4): *RejZwierc* 171; Náiedzie Szlachcicá zuchwalecz/ wybierze/ wyłupi wlfzytek dom/ pieniądze/ íreberko/ owá co było wlfzytko weźmie *GórnRozm* G4v; *Calep* 92b. Cf »za srebro i za pieniądze«. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 25 r.]

»pieniądze abo upominki« (1): idź á day dar káplánowi wedle vftáwy Moifezfowej/ áby tho miály być pieniądze ábo iákie vpominki. *RejPos* 214v.

»zapłata i pieniądze« (1): Skąd wielki znák ieft/ ífz nie dla zapłaty y pieniędzy/ ále dla Chryftufa y wiáry iego cierpiał. *SkarŻyw* 274.

»złoto, (i, a, to jest) pieniądze« [*szyk* 9:4] (13): *RejKup* g3; *KrowObr* 76; *RejWiz* 58v, 83v, 97, 104v; *Mącz* 134c; Idźcie kupuycie bez zlotá/ á bierzcie bez pieniędzy. *RejAp* 44v, 44v; *WujJud* A3, A4v; *SkarŻyw* 16; A gdy kto iefcze ná tym/ co Bóg dał/ przeftáie/ Twé pieniądze/ y złoto/ ftoią mu zá iáie. *PudlFr* 59. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 24 r.]

»zysk i pieniądze« (1): Ze nie flufzyli oycu iák flufzfza z miłofci/ Iedno w nádzieię zyfk y márných pieniędzy. *HistLan* F3.

»zöld a pieniądze« (1): yzbi tes ten zold a pyeniadze [...] krom zadney odwloky do skarbv nafse⁸⁰ odfilal *LibLeg* 10/69.

Wyrażenia przyimkowe: »bez pieniędzy« = *darmo* (10): *BielKron* 191v; czyby mogło być co ludzi [...] s fkarbu pofpolitego [...] Kthemu ludzie grániczni/ kthorychby fie y bez pieniędzy wiele náłázło. *RejZwierc* 188; *WerGośc* 223; *SarnStat* 1093; *VotSzl* B3v.

~ Szereg: »daremny (a. darmo), bez (wszelakich a. żadnych) pieniędzy« [*szyk* 4:1] (5): *KrowObr* A4v, B, 78v, 79; Oto ia Krolowi fwemu dlužen ieftem ná fwym koniu woynę flufzyć/ wedle máiętnofci fwey dármo/ bes wfzelákich pieniędzy. *OrzRozm* N2v. ~

»bez pieniędzy« = *ubogi* (3): *KrowObr* 23; Ia wolę człowieká bez pieniędzy niż pieniądze bez człowieká. *Phil* F4.

~ *Przysłowie*: Nie przyiaćiel bez piędędzy *BierEz* M4. ~

»dla pieniędzy« = *spodziewając się zysku* (22): *FalZioł* I 86d; Panny lepak bez pofagu wydawać kazał [*Ligurgus*], aby fie nie dla pieniazi, ale z łáfk á dla płodu poymowali. *BielŻyw* 27, 61; A zabill gy dlia pyenyedzi kthorich fzią vnyego fpodzyewall wfchakořch ych nyetraffil *LibMal* 1543/77, 76;

Nieieft taka cznota moia Zly człowiecze/ iako twoia. Czo bes wftydu dla pieniędzy Safowales ią vtey nędzy. *RejKup* e7; *HistAl* I8v; *MurzHist* L4; Czałem niesprawiedliwy łędziá/ dlá pieniędzy abo czę⁶⁰ infzého łprawiedliwie ofądzi *MurzNT* 61; *GliczKsiąż* Q [2 r.]; *KrowObr* 76, 77, 125v, 167v, 188, 194; *BielKron* 198v; Argentatus, Zołnierze którzy dla pieniędzy służą. *Mącz* 15d, 413d; wżákés wczorá w domu twoim żálobne vczynił mężoboyftwo/ boś dla trochy pieniędzy zabił piełgrzyma *HistRzym* 71; *HistLan* E3.

»z pieniędzy« = dla korzyści materialnych, dla zysku (5): Powyada ze thefz myeli wolya gołpodinya łwoyą wthorunu spyenyedzi zabicz *LibMal* 1547/128v, 1547/134v; *RejWiz* 102; *GórnDworz* R3v, Aa8v.

»prze(z) pieniądze« (7): *KrowObr* 38v, 185v, 235; Był tho łotr wielki/ Błkupftwo był kupił/ przez pieniądze y przez práktyki/ ná Błkupftwo był wżedł. *OrzRozm* I2v; Srogáfz to ieft niewola á ciężkie więzienie/ Kto prze márne pieniądze záprzeda łumnienie. *HistLan* E3v; *WujJudConf* 146; *Phil* F2.

»za pieniądze« = pro pecunia *JanStat* (217): Wezwan był Amurates za pieniądze od Trapezonłkiego przeciw Cefarzowi Conłtantinopolłkiemu. *MiechGlab* 66; *KłosAlg* Gv; *LibMal* 1548/146; *RejKup* M, o7v; *KromRozm III* F3v; *KrowObr* A4v, 26, 36v, 67, 136v, 194; *RejWiz* 77v; *BibRadz* II 62a marg; *OrzRozm* O2; Rzeczeni łą też Galli od Gállácyey/ iż gdy byli przywiedzyeni do Grecyey zá pieniądze walczyć/ záložyli miáłto Gállátę *BielKron* 122; [papież Grzegorz VII] Cefárzá Henryká vpominał áby łie nie dał przez dáry zwodzić/ á kościelnych przełozonych niegodnych zá pieniądze nie vftáwiáł. *BielKron* 177, 58v, 169, 197, 197v, 201v (21); Conductor, nayemnik który łie czego podeimuye zá pieniądze. *Mącz* 96b, 128c, 289a, 403a, 416c; *RejAp* 39; *GórnDworz* R6v; *RejPos* 185v, 234v; *RejZwierc* 65v, [121]v; *BielSpr* 51, 53v; *WujJudConf* 91v; *RejPosWstaw* [143⁴]v; Y máią z łobą ná pomoc Arábczyki zá pieniądze *BudBib* 1.Mách 5/39; *BiałKaz* K4v; *ModrzBaz* 44v, 81; *SkarŻyw* 107; *MWilkHist* A4; *StryjKron* 375, 557, 587, 627, 668, 687, 717; *CzechEp* 78; *NiemObr* 153; *ReszHoz* 121; [Rytwiański do Króla mówił: nigdzie nie pojedziemy] tilko za twoie pieniądze winniłmi iachae [!] kendi bedzie potrzeba. *Paprup* F2; *ActReg* 157; *GostGosp* 56; *SarnStat* 129, 389 [2 r.], 954, 971, 973 (11); *PowodPr* 10; *KlonWor* 4, 60.

~ W przeciwstawieniach: »darmo (9), darem (3), frymarkiem, z dobrej woli, z łaski, z miłości ... za pieniądze« (16): a yłz by mv polya odgranyczne od Valáłkyey zyemye wroczył, yefly darem nyemołze bycz thedy za pyenyandze *LibLeg* 7/37; *SeklWyzn* f4v; *GliczKsiąż* M6v; Kryłztow Szydłowiecki Woiewodá Krákwłki obfýłáł Rycerłtwo/ iedny zá pieniądze/ drugie z dobrej woley *BielKron* 416, 108v, 272v, 405v, 411, 419; *RejPos* 13; *BielSpr* 11; *ModrzBaz* 102v; *CzechEp* 21; *GórnRozm* B4; *GostGosp* 148; łzáty z cudzoziemłkich máteryi łobie y łwoim zá wielkie pieniądze łpráwiáią/ ktoreby do vcźciwego opátrzenia żywotá łwego/ domá dármó áłbo zá máłe pieniądze mieć mogli. *GrabPospR* N4.

W charakterystycznych połączeniach: za nędzne pieniądze (2); arendować za pieniądze, brać [co], być [komu] ku potrzebie (2), być [komu] k wolej, całować [co], chować [co, kogo] (3), ćwiczyć się [w czym], da(wa)ć (podawać) [co] (5), dodawać [czego] (2), dopuszczać [czego], dopytać się [kogo], dostać [kogo], działać [co], gachować, jechać, mieć [co, kogo] (2), mieć dostatek [czego], mieć [kogo] na pomoc, modlić się, odmieniać [co], osadzić [kogo], otruć, otrzymać [co], podejmować się [czego], posłać [kogo] na pomoc,

prorokować, przewieść [co], przychodzić do kontraktu, przyjąć [kogo], przyrzec, przysięgać, puścić wolno [kogo], rozgrzeszać, rozsyłać [co] (2), grzechy rozwiązać, służyć (2), sprawować rzecz, szacować [co], śpiewać, uczynić [co], udzielać godności, ustawiać [kogo], utracić [co], używać [kogo], walczyć (2), wieźć (wozie) [co] (2), wywieść ludzi ku potrzebie, wziąć [co] (2), zdziałać [co], zebrać [zbierać] [kogo] (4), zjednać [co], znaleźć wszystko (2), żądać, żyć; czyniony za pieniądze, dany, otrzymany, przywieziony, wezwać, w niebo wzięty.

Wyrażenia: »za pieniądze kradzione« (1): Item powyada yfch ona y Gyerka panya fwoyą kradli kadi mogli I vziwali Zmatiffem a Zyanem Rzepeczkym za pyenyądze, thak kradzyone *LibMal* 1546/116.

»lud (a. ludzie) za pieniądze« = *wojsko najemne* (5): Krol [...] połał wnet do fzurzego fwego kfiążęciá Kijowskiego y do Węgier po lud zá pieniądze. *BielKron* 351, 70v, 87, 220, 225v.

»za małe, mniejsze pieniądze« = *parvo aere Mącz; pro minori pecunia JanStat* (7:1): Wezmi terre Sigilate/ to ielt czyrwoney ziemie (w aptecze za małe pieniądze) y day iey wypić z winem *FalZioł* V 72v; *BielKron* 108v, 309, 375; *Mącz* 280b; *Calep* 486a; *SarnStat* 692; *GrabPospR* N4.

Szeregi: »za srebro i za pieniądze« (1): fáłzywie tedy Papiełz/ y fwámi vtzy/ iż zá frebro y zá pieniądze bywáią grzechy odpufztzone *KrowObr* 79.

»nie tylko za pieniądze ale też i za wymianę« (1): kupi łatwe nábędzie nye tylko zá pyenyądze/ ále też y zá wymyanę yáko żyto/ len/ y infle rzeczy. *GliczKsiąż* M6.

Cf »grać za pieniądze«, »kupować za pieniądze«, »za pieniądze najmować«, »za pieniądze (s)przedać«, »puścić za pieniądze«, »za pieniądze sprawi(a)ć«. ~

»za pieniądze« = *zamiast pieniędzy* (1):

~ *Wyrażenie:* »za ostateczne pieniądze« = *równowartość ostatniej raty długu* (1): a fza ostateczne pyenyądze dal pán Michal wáźzorłky Parę wolow thy fzyę Hellbyeczye *ZapKościar* 1583/36. ~

»z pieniędzmi« = *z posagiem* (2): potrzeba áby męfłczyzná dzyeweczkę poyął/ aby onę náuczył dobrych obyczáyow/ ocyec nychby wtáłz fzedł choćby nye s pyenyądzmi. *GliczKsiąż* Q2.

~ *Wyrażenie:* »z pieniędzmi wielkimi« (1): Poyąłes myę s pyenyądzmi wyełkyemi/ nye godzyenes myę był *GliczKsiąż* Qv. ~

»za pieniędzmi« (22):

~ *Szereg:* »za nakładem i pieniędzmi« = *sumptus et pecunia JanPrzyw* (2): A iefli ináčéyby nie mogło bydz/ iedno żebyfmy muśieli zftępic/ tedy zá náłzym nakładem y pieniędzmi każemy żywności/ y potrzeby inné fobie gotowác. *SarnStat* 64 [*idem*] 884.

Cf »kupować za pieniędzmi«. ~

»po pieniądzach« (4): małz ná Przodku náukę o Pręciéch/ iákié máią być y po iákich pieniądzach máią być robióne. *Strum* N4.

~ *Wyrażenia:* »po jednych pieniądzach« (2): *GostGosp* 118; którą fól ludzie fzlácheccy/ nie drożey iedno po grofzy dziewięćdziesiąt y trzy plácić ná Komorze máią/ biorąc Wielickiéy beczek dwie/ á Bocheńkiéy trzeciá po iednych pieniądzach. *SarnStat* 394.

»po większych pieniądzach« (1): A włzakóz v tákiéy roboty że miárá wietfza/ tedy też po wietfzych pieniądzach rabiáią. *Strum* F4. ~

W przen (21) : GliczKsiąż Q; O niezczęłne łakomstwo/ o przedáyna cnoto/ O bezecne pieniądze/ á niezczęłne złoto. RejWiz 122v, 162; RejZwierz 4v; BielKron 80v; Teraz iako wpieniadzach ludzie łmak poczułi/ Cnota/ i przyłtoieństwo do kąta fię tuli. KochSat B2; Devorare pecuniam, Pozrzeć pieniądze/ to yełt/ vtráćić. Mącz 507d; HistLan E3; Kto pieniądze we łbie chowa/ Ten fráfunku nie przechowa RejZwierz 233v; SkarŻyw 528; KmitaPsal A4; iełt wiele ludzi tákowych/ ktorzy iáko z zacności y godności/ thák teź z bogactw y dołtátkow łwoię łzczęłność łzácziuią/ [...] ći zdádzą łie być thymi/ kthorzy máią tylko łwoy vmyłł vtopiony w pieniądzech Phil M4; káždy przyczynić chce/ choć mu zbywa. Iedni áby chowáli/ y zá bogi pieniądze mieli: drudzy áby hárdości łwey y wyniołłości/ vtrátami y proźnościámi dołyc czynili. SkarKazSej 704b.

Zwroty: »na pieniądzech usiąść« (1): ábowiem żydowłkie y teź kupieckie bogáctwo/ ná pieniądzech všiádłło włzytko OrzRozm N2.

*»wycisnąć [z kogo] nieco pieniędzy« (1): KTórzykolwiek ná Sądzie łiedzący/ [...] chcąc złołłwie niektóre vćifnąć pracámi y nakłády/ y żádáiąc z ták prácuiących wycifnąć nieco pieniędzy [*extorquere aliquid pecuniarum JanStat 519*]/ [...] prokuruią róźne pozwy y zmyłłone piłżá łpráwy. SarnStat 566.*

*»wysać [kogo] z pieniędzy; wysany z pieniędzy« = *emungere argento; emunctus argento Mącz (2;1): Exantlare, Wyczerpać. Et metaforice, Wyłłać álbo wyżyć kogo z pieniędzy. Mącz 11d, 236d [2 r.].**

*Wyrażenia: »pełen pieniędzy« = *bogaty; nummatus, nummosus Mącz (2):* Gdy Sáłomon łiedziál ná łtolcu oycá łwego Dawidá pełen mądrolci y pieniędzy/ vzrzał niektorego tżłowieká *March³ T7; Mącz 253d.**

*»plenne pieniądze« (1): Táź Páni Stára ma doyrzeć tego/ y rádźić/ áby włzelákie pożytki domowe w łolwárcech/ kto ich ma wiele/ były: bo plenne pieniądze z domowego gołpodárłtwa/ á z łádáczego názbieráć moźe *GostGosp 132.**

*Przen [czego] (2) : Dobrodźiey moy y tworcá moy/ ręce mię iego vczyniły/ ręce mię iego okupiły/ drogie pieniądze krwie włáłney zá mię dáiąc. SkarKaz 209b; Pánie/ łłábichmy ná táką drogę [*do zbawienia*]/ [...] połłi nam włzelákie dołtátki/ wozy/ konie/ łzáty/ obroki/ pieniądze/ obrony łáłki twoiey. SkarKaz 245b.*

Synonimy: 1. moneta, mynica, myńca, numusz.

Cf **DWOPIENIĘŻNY, [GONIPIENIĄDZ], PIENIĄŻEK, PIENIĄDZOMIENIEC, PŁACZYPIENIĄDZ, TRZYPIENIĘŻNY**